

J. 11/10 1922

POŠTNINA PAVŠALIRANA.

9.10.

DOM IN SVET

LETNIK XXXV

LJUBLJANA 1922

VSEBINA ŠTEV. 9.—10.

LEPOSLOVNI DEL:

- I. **Pesmi.** Joža Lovrenčič: Kronika Trente alias Trentarskega študenta II. del. 356. — Debeljak Tone: Ura z lobanjo. 358. — Silvin Sardenko: Iz knjige „Dekliške pesmi“. 359. — Miran Jarc: Skrivnostni romar. 365. — Anton Vodnik: Vigilija. 371. — Anton Vodnik: Samota blestenje je... 371. — Alfonz Gspan: Dan. 374. — Aljoša Tomažin: Anton Padovanski. 375.
- II. **Pripovedna proza.** Ivan Dornik: Pred novimi zarjami. 353. — Matija Malešič: Adela. 362. — Francè Bevk: Gospod Golob. 367. — Ivan Dornik: Pod domačim stropom. 372. — Miran Jarc: Drugi breg. 373. — Jože Jagodic: Za cilji. 376. — Alfonz Gspan: Prva beseda. 405.

ZNANSTVENI DEL:

- I. **Članki.** Fr. Kotnik: Drabosnjakov Ahasver. 391.
- II. **Zapiski.** Slovestvo: Silvin Sardenko: Dekliške pesmi. (Miran Jarc.) 406. — Shakespeare - Župančič: Beneški trgovec. (Fr. Stele.) 407. — Dr. Dragotin Lončar: Politično življenje Slovencev. (Jos. Mal.) 409. — Dr. Iv. Lah: Začetki Slovenske Matice. (Mal.) 411. — Prilozi za književnost, jezik, istorijo i folklor. 411. — Milenko D. Gjurić: 12 ex libris. 411. — † Dr. K. Štrekelj: Historična slovnica slovenskega jezika. (M. R.) 411. — Glasba: Pavčič: Deset samospevov; Sattner: V pepelnični noči; Srečko Koporc: Trije mešani zbori; Vasilij Mirk: Klavirske skladbe; Stanko Premrl: Troje skladb za klavir; Risto Savin: Samospevi; dr. Franc Kimovec: Pred Bogom. (Marij Kogoj.) 413. — O narodni pesmi. (Dr. I. Š-i.) 414. — Umetnost: Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva. 415. — Naše slike. (J. D.) 415. — Misli. 416. — Kako so ponemčevali slovenska krajevna imena. (Dr. K.) 416.

Na platnicah: Prejeli smo v oceno.

»DOM IN SVET« IZHAJA DVAJSETEGA VSAKEGA MESECA NA 48 STRANEH. — NAROČNINA ZNAŠA LETNO 250 K, ZA DIJAKE 200 K (ŽELIMO, DA NAROČAJO SKUPNO!) — UREDNIŠTVO: LJUBLJANA, PRED ŠKOFIJO 6. — UPRAVNIŠTVO: LJUBLJANA, JUGOSLOVANSKA TISKARNA. — ZALOŽNIK IN LASTNIK: KAT. TISKOVNO DRUŠTVO V LJUBLJANI. — TISK IN KLIŠEJI JUGOSLOVANSKE TISKARNE V LJUBLJANI.

PRED NOVIMI ZARJAMI.

Ivan Dornik.

Stražnik, ki je stal štiri korake od mene pod kostanji, je prišel proti meni z rokami na hrbtu, počasi, premišljeno in je strogo ukazal:

»Prosim, gospod, odstranite se!«

Pogledal sem ga zelo začudeno. Kar naenkrat me je vzdramil iz omotične zamišljenosti. Saj sem stal čisto mirno in sam pod kostanjem, najmanj štirideset korakov od drugih ljudi. Pogledal sem ga torej zelo začudeno in sem lovil besede, ki so mi vse daleč ušle.

»Gospod,« sem dejal, »ali sem kaj storil?« —

»Prosim, da se takoj odstranite!« je še enkrat suho pribil.

Ni mi bilo do besed — kdo bi govoril v takem času! Obrnil sem se in sem šel nekaj korakov proč. Tam sem zopet obstal in uprl pogled v množico, v to hrumečo in puntajočo se množico, ki se je prelivala sem in tja po ulicah, kričala, tulila, sikala in razbijala — —

»Gospod, v imenu postave, odstranite se od tod!«

Zopet je stal pred menoj. S tem svojim suhim, zapovedljivim glasom, malo razburjenim, je presekala harmonijo bolečin v moji duši. Ali je bral, kaj je vihralo v meni? Ali se je bal mojega koščenega obraza, ali je videl, kako se je vsa moja notranjost dvigala in me potiskala v to množico, v to zmešnjavo? In ali je spoznal, da sem pravzaprav tudi jaz eden teh, ki kriče, dasiravno sem stal daleč od njih, tih in nem? —

Zdi se mi, da sem nekaj zagodrnjal; toda še sam nisem vedel, kaj sem hotel reči. Svojih besed nisem razumel, saj besed niti v meni bilo ni tisti hip. Pogledal sem ga v oči, se obrnil in šel.

In šel sem v velikem ovinku naravnost v sredo množice — —

Kadar si poskusil pririti se v sredo, je butil val ob tebe in te vrgel nazaj. Okrog in okrog sebe si videl rjoveče obraze, polne srda, polne neizmerne razbesnelosti in sovraštva. Izmučene ženske so kričale, da te je spreletavalo po vsem životu; otroci, blede in raztrgani, so žvižgali, kričali, nosili v klobukih črepinje razbitih oken in vpili:

»Izvolite črepinj, prosim?!«

Okajeni, začrneli možje so grozeče dvigali pesti, trde pesti, težke kakor kladiva, in so pribijali z njimi po zraku kakor s kladivi. Kje je krilo mesto toliko gorja in ubošтва?! Odkod se je nasulo vse to? Ulice so bile popolnoma zamašene, noben voz ni mogel skozi, še človek ne. In še vedno so se vlivali ljudje v mesto od vseh strani,

iz cele okolice: vse tovarne so odprle svoja žrela in jih izbljuvale v mesto.

Vsak hip je zaropotalo kje, se sesulo, zažvenketalo v tisoč koscih na tla; kamenje je žvižgalo čez glavo in se zagriževalo v okna. Stražniki so stali v gručah, posegali v množico, toda val jih je odbijal. Ljudje so se jim krohotali, pljuvali vanje. Kadar je kateri zgrabil žensko, je nastal vrišč, obroč se je sklenil okrog njega, da so mu omahnile roke, in osramočen je odšel. Kadar je kje zaropotalo, se je gruča stražnikov pognala tja, črni valovi so se zlili za njimi in takoj je zažvenketalo na treh drugih krajih.

Hodil si po razmazanih tortah, ki so jih pometali iz sladčičaren, po razbitem steklu, po črepinjah, po raztrganem blagu — —

Stal sem v sredi kakor zvezan, se zibal sem in tja, kakor so se zibali ti temni valovi, trepetal in čutil, kako se mi zlivajo vse besede v eno samo, v eno samo, grenko, pregrenko — ki ni mogla do duška. Tuljenje po kruhu mi je stiskalo možgane, da so ječali, te pribijajoče pesti so mi suvale naravnost v srce, tista beseda pa je postajala grenkejša, grenkejša — —

Ko se je zmračilo, se je vsa ta neizmerna množica naenkrat stisnila, se nato pognala in razširila na vse strani — okna so zažvenketala, zarjulo je, se razklalo vse v silen krik in val je zadivjal, pobijajoč na vse strani, bruhajoč iz sebe kletev, sovraštvo, psovke. Kakor dež je sikalo kamenje mimo glav — in tedaj je vstal pred menoj velikanski mož, mrk in silen, dvignil roke in zavpil — — Ob njegovem kriku se je utrgala v meni tista pregrenka beseda — — —

Osem rok je seglo po naju, naju potlačilo in vleklo iz množice siloma, surovo — in šel sem voljno brez zavesti.

* * *

Sedela sva na leseni klopi tesne izbice na stražnici, zaprta, z rokami uprtimi ob kolena, z obrazi skritimi v dlani. Bilo je tiho okrog naju, tako da sva čula dihanje drug drugega. Čutil sem, kako je včasi vzdihnil veliki mož poleg mene, kako je skrčil roke, da so pokale kosti.

»Ali ste Vi delavec — iz tovarne?« je vprašal.

»Ne.«

»Kaj pa?«

»Študent.«

»Pa ste šli z nami? Zakaj?« .—

»Ker sem eden izmed vas.«

»Da bi vsi spoznali to!« Njegov glas se je razjasnil in je bil poln milobe.

»Zakaj pa so Vas prijeli?«

»Ne vem!« sem odvrnil. »Pobijal nisem, ropal tudi ne, le zakričal sem takrat, ko ste vstali pred menoj Vi, in ponovil besede, ki ste jih zavpili Vi — kajti dolgo so me pekle v duši. Nato so me prijeli.«

»Vidite, tako je! Tudi jaz nisem razbijal, nobene stvari se nisem dotaknil, še izpregovoril nisem prej ves čas ničesar, vse se mi je gabilo, vsi ljudje — ta drhal, ki je tulila po kruhu — — Držal sem svoja dva otroka za roko, v meni pa je vrelo. Vrelo je in ni moglo na dan. Ali ste videli te razbesnele tisoče — to moč, to moč? Pa kje je bila ta moč? V pobijanju oken, v plenjenju trgovin, v izbruhu kletvin in psovk in se stekla vsa v eno samo majhno besedo: Kruha! Ne, v meni je kipelo vse drugo! Meni je bila ta beseda premajhna! Za jutri jim obljubijo moke, izza zavarovanih oken jim jo obljubijo — pa je vse dobro. Kako je to žalostno! In oni gori vedo to, zato se smehljajo — ljudje pa so slepi, brez oči! Kruha! Ta beseda me je tako topla po ušesih, da je vzkipelo v meni — vzravnal sem se, hotel sem se dvigniti nad vse te tisoče in sem zatulil:

»Vojski konec!« — In to je bilo dosti, preveč. Skočili so name in so me prijeli. — Tistih, ki so razbijali in plenili, niso prijeli, samo za ručo so pograbili kakšno žensko, moških se niso upali — mene pa so samo zaradi te same besede: kajti ta je nevarna, ta! Oh!« —

»In sedaj sem premislil vse, natančno sem premislil,« je nadaljeval zamišljeno in zamolklo, »in sem spoznal, da je to le igra z nami, samo igra. Nas so poslali na ulico, razbijat in kričat, prave besede pa nam niso povedali — — Svojo moč so hoteli pokazati, ne naše! Samo igra je to, samo igra, rečem Vam!« —

Da, to je bila igra. Sedaj mi je bilo jasno, zakaj se me je bal stražnik: videl je lopovski, zlobni nasmeh na mojem obrazu, videl je, da mi je premalo to kričanje in razbijanje, da tli v meni vse drugačen ogenj, da čakajo drugačne besede v mojem srcu — —

Tiho sva sedela drug poleg drugega in dolgo molčala. Nato je pretrgal molk veliki mož:

»Ali se Vam ne zdi, da smo pred novimi zarjami? Vendar jih še zakriva tema, črna, kakor tale pred najinimi očmi. Kakšne so, kaj pravite? — Ali rdeče nove krvi — ali so vse rožne in lepe? — Kaj pravite?« —

Vstal je, čutil sem, kako se je, velik, visoko vzravnal poleg mene, kako so silno počili sklepi — kako je omahnil nato in se sesedel. In potem sva nemo sedela, s komolci uprtimi na kolena, z obrazi skritimi v dlani — —

»Dva otroka sem imel s seboj,« je izpregovoril kakor sam zase, »ko so me zgrabili, sem jih izgubil. Ali so ju pohodili, ali kje sta nocoj to noč? — — Bog se usmili!« — —

KRONIKA TRENTE

ALIAS TRENTARSKEGA ŠTUDENTA II. DEL.

Joža Lovrenčič.

Osmo poglavje.

Dalje o puščavniku in kako je iskal relikvijo ter jo dobil v veliko veselje
ljudstva in njegova molitev

VEČER je bil, ko sta dospela v vas,
in koj raznesel se o čudežnem puščavniku je glas,
ki pred oltarjem v cerkvi je klečál
in molil ko svetnik vso dolgo noč,
v Marijino podobo nepremično zroč,
in se ji priporočeval.

In molil je še drugi dan in drugo noč in ko zazoril
je tretji dan in še se v cerkvi je pokóril,
boječe k njemu pristopili so ljudje
in ga prosili, naj pove, če more in če ve,
kje trn iz Kristusove krone bi dobili,
da v cerkvi bi imeli ga in ga častili.

Puščavnik palico je v roko vzel
in je z drhtečim glasom ljudstvu govoril:
»Prevelik grešnik sem, da bi odkril
vam sveti trn — a če mi Bog to milost da,
zahvalim se mu z vami iz skesanega srcá
in bom ko še nikdar vesel! ...

In šel je s palico, na kateri preklečál
je za pokoro dolge dneve in noči,
poskušal tu, poskušal tam, če sama obstoji
in bi tako mu Bog znamenje dal,
kje trn iz Kristusove krone skrit leži.
Zaman. Že up zapuščal je ljudi.

Ko stopil na stopnice je, ki so vodile v grad,
obstala palica na tretji je stopnici.
Puščavniku veselja sta vžžareli lici

in rekel je: »Pod to stopnico sveti je zaklad!«
Vse ljudstvo se je oddahnilo, začudilo
in radovedno je stopnice obstopilo.

Prišli moške so, da odkopajo stopnice in jih razderó
in zaželjeni sveti trn dobó.

Ko tretjo so stopnico razmaknili, obrnili,
veselo vzklikajoč, so se čudili:
odspodaj bila je stopnica izklesana
in speč zadelana in s križem še zaznamována!

Odbili kamen so in v izdolbini sveti trn
zagledali, bil je rujavočrn
in še pritrjen k zlati ploščici.
Puščavnika veselje sveto je obšlo
in prvi je relikvijo poljubil, ki je davne dni
zabodla v rešnjo se glavó.

Potem svetinjo ljudstvo je poljuboválo,
ki ob stopnišču je klečalo
in ob spominu na presveto rešnjo kri
solzne imelo je oči.
Ko so stopnico dvignili, za njo
v procesiji je v cerkev šlo.

In dolgo, dolgo v cerkvi so molili
in blagošlov nebeški so nad vas prosili,
ki naj nebeški Oče ga po zasluženju Jezusa,
križanega za grehe celega sveta,
in po priprošnji matere Marije
v vsa srca in vse hiše trentarske razlije.

Ko Trentarji so zapustili božji hram,
ostal klečé je pred oltarjem še puščavnik sam.
Uprl je v mater večne milosti
s solzami orošene še oči
in molil, molil je goreče,
prevzet od nepričakovane sreče:

»Zahvaljena stotisočkrat,
Marija, moja mati!
Pred tabo je bežal peklenški gad
in ni mi mogel škodovati!

Zahvaljena s solzó v očeh,
 Marija, mati míla,
 da si za moj mladostni greh
 mi odpuščanje izprosila!

Poslušaj, Mati, me še zdaj,
 spokorjen in *skesan
 Te prosim, če je božja volja, naj
 nocoj bo moj poslednji dan!

Oči naj trudne se zapró,
 da pridem k Tebi v sveti raj
 in hvalil v družbi bom s Tebó
 Bogá, dobroto večno, vekomaj!...

URA Z LOBANJO.

Debeljak Tone.

Ura z lobanjo udarja zamolklo...

Telo mi osušelo je v halji rujavi, Gospod!
 Brada osivela v psalmih spokornih!
 Iz žil izbičal sem rdeči strup —
 Kaj hočeš?

Ura z lobanjo udarja...

Naj grem v svetišče, Gospod?
 Noga zadeva se v raskava fla —
 in Ti hočeš, Gospod?
 Glej, odpravlja služabnik se Tvoj:
 vrata železna odpiram — telo mi trepeče —
 iz celice stopam v opankah v preddvore Tvojih svetišč...

Ura z lobanjo...

Še opanke sezujem naj z nog, Gospod?
 Odlagam opanke... otresam prah...

o, na obraz poveličani padam pred Tabo,
 v Tvojem svetišču! —

Ura z lobanjo odbije...

IZ KNJIGE „DEKLIŠKE PESMI“.¹

Silvin Sardenko.

BREZDOMCA.

Dva črna vrana
s preplašenim trepetom
skoz belo samoto:
dve temni misli
skoz moje mladosti
belo lepoto
prežita brez doma,
z utrujenim poletom
ne vesta kam.

DVE KITI.

Z okenca zelenega
nageljnov rudeči smeh
se razliva v kitah dveh
do polja rumenega.

Prva kita
se razcvita
za Device
praznik svet.
V hram Kraljice
prvi cvet!

Druga kita
ni povita
za nikogar
kakor zanj.
Lepi logar,
dober dan!

Z okenca zelenega
do polja rumenega.

ALOA.

Dovolj jih čutim v sebi moči,
pa naj srce sto let živi!
Po letih sto v pomladi nežni
dehteli vonji bi hvaležni
iz mojih rož
za vse,
kar si bil in kar mi boš.

¹ Založila Prodajalna K. T. D. v Ljubljani, 1922.

ŠIVILJA.

V okno prizvončkava!

Dvakrat tiše
vretenice se vrte.

Vranec rezgetava!

Dvakrat više
v grudih dviga se srce.

»Vida, bodi zdrava!«

Prav do hiše
snubčeve sani hite.

ZADNJE ISKRE.

V ogenj gledam. Iskre se oglašajo.
Vroč pozdrav mi prinašajo
in prašajo:

»Leta so polna! Manica, kdaj?« —
»Kadar bo tekla Sava nazaj.«

Molk. In plameni žgo me v obraz.
Ali v srcu, v srcu je mráz.

Dolgo z dočo očka naš odlašajo.
Zadnje iskre ugašajo,
ugašajo.

IZ OČI V OČI.

Dobri oče, moj duhovni oče!
Ali zame ni je več rešitve?
Ali me ne bodo iz prepada
dvignile nobene več molitve?
V cerkvi sem in težka skrb me muči:
smem ozreti še se k večni luči?

Dobri oče, moj duhovni oče!
Vse povem, kako je bilo snoči. —
Tih večer. In tih korak po vrtu.
Vedno tiše šel je proti koči.

Oče, oče! ... In potem ... Ah! nisem ...

Sl. 44. Dante Gabriel Rossetti: Devica sv. grala.

BAJTNA.

Koče sanjajo.
V jablane se trudno sklanjajo.
Strehe — kite razpletene
vise jim daleč čez obraz,
oči jim gosto je prepredel
z ledenimi rožami mraz.

Izpod čela temnega
včasih v polusnu pogledajo,
siromaštva svojega
tudi v sanjah se zavedajo.
Zadnja izmed njih
najbolj shujšanih —
dom je moj.

PREPOVED.

Med našo in vašo hišo
cveče ponosen vrt.
Ves vrt je naš.

Ti na njem
nimaš drugega
kakor prepovedan pot —
do nas.

Vendar bodo misli moje
potovale vse življenje
prepovedan pot —
do tebe.

MOLK ŠUMI.

Kadar sem sama:
polna sem smelih prašanj.
Kadar sem z njim:
Molk šumi med nama.
Val boječih sanj
pljuska vanj.

Bog vé, zakaj!

ADELA.

Matija Malešič.

Predpusne volje je zatavala petorica v megleno predpusno jutro.

»Sedaj pa tiho in mir!« se je naenkrat domislil okrajni komisar. Četvorica je umolknila v pričakovanju. Komisar si je navlekel klobuk na oči in privihal ovratnik.

»No?«

»Kaj nameravaš?«

»Zakaj tiho in mir?«

»Kaj ti je jezik zmrznil?«

»Hočete tiho in mirno po trgu?«

»Če poveš razlog!«

»Ne povem!«

»Potem — nočemo!«

»Nočemo!«

»Potem — zdravi!«

Naglo se je obrnil in odhitel v meglo. Četvorica je glasno razpravljajoč čakala, kaj namerava.

Komisar je hitel naravnost v urad. Izmencal si je iz oči tobačni dim in megleno vlago in zaspanost, boder in čil se je zdel sam sebi, bodrejši in čilejši, ko da je prespal vso noč. Sveže misli so valovile po glavi.

»Dvajset korakov še — in mogla bi me zapaziti, ako si že vstala, ali te vzbudi hrup... Ob tej uri, takega, v tej družbi... Devetnajstletni otrok plahih pogledov... Kaj bi zasijalo v tvojih očeh mesto miline, da me vidiš? Ako izveš... V črnih očeh, ki razširjajo vonj belih lilij, cvetočih v tvojem srcu? Adela...«

Pometačici na okrajnem glavarstvu je padla smetišnica iz rok, ko ga je zazrla ob tej uri na hodniku.

»Niste še pomedli moje sobe?«

»Sem... ali...«

»Niste zakurili?«

»Sem... ali...«

»Kaj torej?« Stopil je mimo nje.

»Prezračila nisem!« je zavpila v strahu in hotela mimo njega.

Pridržal jo je, naglo odprl vrata v svojo sobo in obstal med njimi. Pri mizi je sedel diurnist Klemenčič.

Komisar ni zaprl vrat in se ni ganil z mesta.

»Zakaj ne zaprete vrat, Neža?« je vprašal diurnist počasi in zamišljeno. Okrenil se ni. Čisto k petrolejki je sklanjal glavo in nekaj

vneto delal. »Toplina uide!!!« je nadaljeval in ni dvignil glave. »Neža, kaj ni škoda mehke topline?« Ni prenehal z delom.

»Dobro jutro, gospod Klemenčič!«

Diurnist je naglo okrenil glavo in obsedel, iz rok mu je padel lesen predmet in se zakotalil pod mizo.

Komisar je trdo zaprl vrata in stopil trdih korakov proti njemu. »Kaj delate v moji sobi?«

»Pastirčke...«

»Pastirčke?«

»Pravzaprav jaslice...«

»Pred pustom — jaslice?!«

»Gospod komisar, zame ni predpusta... Sam dolg, neskončen advent...«

Komisar je gledal na mizo. Majhne, iz lesa fino izrezljane postavice so bile razvrščene po njej. Nekatere so stale opiraje se na palice, druge so sedele s palicami na prekrižanih kolenih, tretje so ležale in pritiskale palice k sebi. Vse, vse postavice so imele palice.

Med molkom je diurnist vstal, dvignil s tal leseno skrinjico, jo položil na mizo in dvignil njen pokrov.

»Gospod komisar, moje stanovanje je ledenica; razkošja, da bi jo ogrel, si ne morem dovoliti; uradna soba je prevelika, tudi se ne razgreje tako hitro; tudi... tudi bi ne mogel delati zbrano in z ljubeznijo v sobi, kjer prečepim od jutra do večera pri aktih in me vsak stol, vsaka miza, vsaka omara spominja borbe za kruh...«

Komisar je vzel v roko najbližjo postavico in se čudil. Kako vestno, do slednje podrobnosti vestno so bili izrezljani telesni udje!

»Koliko truda!«

»Vaša sobica se hitro razgreje, je najprijaznejša, najudobnejša, najlepša sobica na glavarstvu...«

»Koliko časa pa že delate na tem?«

»Leto dni bo!«

»Leto?! Pa saj ni čudo! To sorazmerje!«

»Predzadnji božični semenj sem videl, kako je izbirala pri kramarju papirnate pole s slikami pastirčkov. Tedaj mi je prišla misel.«

»Gospod Klemenčič, cel umetnik ste!« Komisar je dvignil postavico v ležeči legi in si jo ogledoval od blizu.

»Ko sem videl, s kakim veseljem jih je izrezavala, lepila na frd papir in vsa živela za jaslice, je sklep dozorel. Ali ni bilo pripravnega lesa. Ves Božič in ves lanski predpust me je mučil les. Gospod komisar, pred letom nisem zahajal ob jutrih v Vašo sobo in nisem ostajal zvečer v njej...«

»Dobro, dobro!«

»Z orehovino sem poskušal, pa se ni obnesla. Za pastirčke se mi ni obnesla, za hlev in betlehemsko ozidje je bila dobra.«

»Tudi hlev in betlehemsko ozidje ste izrezljali?«

»Da, iz orehovine!« Potegnil je iz skrinjice koščke pobarvanega lesa in začel sestavljati hlev. »Iz hruševega lesa sem izrezljal ovčice...«

Diurnist je posegel v skrinjico, jih zgrabil par in jih položil na mizo. »Za pastirčke tudi hruševina ni bila. Šele o Veliki noči sem začel s črešnjevino.«

»Iz črešnjevine so pastirčki?«

»Da!«

»Kaj mislite tudi pastirčke pobarvati?«

»Vidite, to je tisto, kar me muči že leto in dan. Radi tega sem zdvojil že najmanj stokrat nad vsem in mislil vse skupaj zagnati v peč. Tako lepo sem zasnoval: Naredim jaslice, kakršnih še ni videla. Kakšno veselje ji napravim, če so jo že papirnate jaslice tako radovale. Ali pri prvem pastirčku sem spoznal, kako težavno nalogo sem si naložil. Pomislite, nekaj vendar morajo govoriti izrazi na obrazih. Les pa ni marmor...«

»Zdi se mi, da ste izrezali, kar bi mogel umetnik izrezati iz lesa.«

»Nisem, nisem, čutim, da nisem. Izraza ni v obrazih. Mislil sem, da bi si pomogel z barvo, ali bojim se, da bi izgledali ko leseni vojaki, s katerimi se igrajo otroci.«

»Ta se Vam je vendar izborno posrečil!« Komisar je pokazal na pobarvanega vojaka, ki je stražil na betlehemskem ozidju.

»Morda, ker je čisto postranski. Na straži je, vojak je, ne čuti, kaka noč je danes, najlepša noč, najpomembnejša noč. Ali pastirčki, pastirčki! Pastirčki, ki živijo leta in leta na polju betlehemskem, čutijo vsak utrip noči. Ali ne slutijo danes nekaj velikega v tajinstvu noči? Ali jim ne trepeče srce v tesnem nemiru? ,Kaka noč!‘ govorijo začudeni pogledi. ,Kaj, kaj pomeni?‘ vprašujejo nestrpni pogledi. ,Kaj, kaj prinaša ta nenavadna noč?‘ strmijo v oči pogledi polni pričakovanja. Ko prikipi pričakovanje do vrhunca, se naenkrat začuje v višavah angelsko petje. Ta moment, ko začujejo v višavah angelsko petje in dvignejo v začudenju glave — ta moment bi rad predstavil. Edino ta moment! In vso pozornost bi obrnil ne na hlev — zato sem preslab — ampak na pastirčke. Na njihovo veliko pričakovanje...«

»Lepa ideja!«

»Ne vem, da li se mi posreči z barvami. Rajši nisem dosedaj poskusil. Ker če se mi ponesreči... Ne verjamete, kako težke so noči brez spanja, ko dvomite, ko ne veste, kako bi... In nisem jih za zadnji Božič dovršil, morda mi pade do prihodnjega rešilna misel.

Da bi mogli pastirčki vsaj od daleč, ali vsaj v temni sobi, ko bi bile samo jaslice razsvetljene od rdeče luči, vzbuditi iluzijo ...»

»Za celo leto ste si podaljšali skrb!«

»Saj to ni glavna skrb, gospod komisar!«

Glas je komisarja prisilil, da je pogledal diurnistu v oči.

»Negotovost, da li jih sploh sprejme od mene ... in da li me napačno ne razume ...«

»Kaj ... kaj ne ve?«

»Neža ve, in sedaj Vi. Ali za koga jih delam, ne ve Neža ... Nihče, nihče ne ve, za koga ...«

»Tista ... tista ne sluti Vašega truda ob ranih jutranjih urah?«

»Ne!«

»Kako vendar ...?«

»Kdo je Adela ... In kaj sem jaz? ...« je šepnil diurnist ko samemu sebi.

Komisarju so vztrpetale nozdrvi, okoli ust je začutil poteze, ko da mu jih je zarezal nož. Povesil je pogled in ga zapičil na okraske na skrinjici.

»Morda ji sploh ne izročim!« je pretrgal diurnist mučen molk, zgrabil z obema rokama po pastirčkih in ovčicah, jih zmetal križkraž v skrinjico, zaloputnil pokrov, vzel skrinjico pod pazduho in se obrnil.

Komisar je siloma dvignil glavo in pogledal za diurnistom. Nujno je čutil, da mora nekaj reči. Karkoli, karkoli, samo da reče! Ali preden je prišla beseda iz grla, je diurnist zaprl vrata za seboj.

Komisar je stopil korak proti vratom, obstal, si potegnil z roko preko čela. Raztreseno in ko da se je prebudil iz spanja je pogledal po sobi, stopil k oknu, pritisnil vroče čelo na šipo in se zazrl v gosto meglo.

Tako grenko mu ni bilo še nikdar pri srcu kakor tedaj.

SKRIVNOSTNI ROMAR.

Miran Jarc.

I.

Z mirno roko si prižgala luč pred kipom Žalostipolne ...

drevesa so trepetati prestala,

zavesa rose na trati je vzvalovala,

skozi oblake je luna posijala —

Stvarstvo se s Tabo vred zamika v prabesede vesoljne ...

Moji sklenjeni roki sta tresoči ko kriki škrtajoči:
 v njih ječe drevesa, kadar jim ruje vihar korenine,
 v njih zašumi misel, kadar kosa dvomov jekleno šine,
 hladni sta ko razklanega svoda temine.
 Moja duša je trudna v tej dvojni noči. — —

In tedaj je še name pal
 iz kapelice soj,
 ves sem vztrepetal ...
 Bom klonil tudi jaz nocoj — —
 O, težko je biti v noči brez tebe, soj!

II.

Zame ni ničesar več na sveti
 in jaz romam romar tih ...
 na mojem nebu mi le sveti
 kristalno daljnega angela dih
 in jaz razprožam v daljave vzdih:
 zame ni ničesar več na sveti.
 A kadar v sferskem sem objetji
 razmahnjenih sanj, ki zlagam jih v stih —
 nisem ~~ko~~ kraljevič ali davni menih?
 In pišem kakor v razodetji,
 kot da poslušam nočne zvonove ...
 omotične gozdne skrivnostne glásove ...
 visokega morja solnčne valove ...
 in sem tih, sem romar tih.

III.

V gozdu borovcev je nočno zvonjenje ustavilo troje potujočih ljudi.
 V zvezde se je plašno ozrlo šestero oči.
 Troje debel so se oprijele trudne roké.

Človek se je prebudil in sklonil nad svoje srcé
 in z mislijo je po vesoljstvu razprožil krog
 in vzdihnil: Kako si skrivnosten — Bog!

In troje ljudi se je k tlom sklonilo
 in najtišje kesanje obudilo
 za grehe, ki zanje srcé še ne ve.

Take noči zemljane moliti uče.

GOSPOD GOLOB.

Francè Bevk.

Bil je jasen jesenski dan. Po dolini je pihala burja in zavijala ceste v gost prah. Zdelo se je, kot da sonce ne more prodreti skozi jasnino niti s svojo svetlobo niti s toploto. Ljudje so se zavijali v obleko. Na polju ni bilo nikogar. Na cesti je bil malokdo. Dve ženski sta gnali voliča v mesto, ob vodi so tri ženske globoko sklonjene prale.

Nekajkrat na dan je peljal avto potnike v mesto in jih je pripeljal iz mesta. Ko sva hotela stopiti z gospodom Trihomom v avtomobil — mudila sva se v B... — se je ta sklonil k meni:

»Ali poznate gospoda Goloba?«

»Goloba? Ne.«

»Spoznali ga boste. Ampak držite se resno.«

Sedla sva na črne usnjate blazine tik za vrati. Gospod Golob je sedel na drugem koncu voza. Dovolj daleč, da sva lahko nemoteno govorila o njem.

»Veste, nenavaden gospod. Na umetnost se ne razume, kvečjemu na ono v naših humorističnih listih, kot večina naših izobražencev. Govori rad in razumno o gospodarstvu, živinoreji, o čebelah, tudi o združništvu in nazadnje, če nanese prilika, o Dunaju. O Dunaju, veste. Sicer boste slišali sami. Ne oporekajte mu, ali če mu že oporekate, storite to tako previdno, da bo nazadnje imel on prav... Zdaj se ozira... Klanjam se, gospod Golob!«

»Dober dan!« se je priklonil dobrodušno. Magnatski smeh mu je zaigral okrog ust. »Kam pa?«

»V mesto.«

»Dobro. Gremo skupaj.«

Poiskal je cigaro. Bil je rdeč in zaripel v obraz, gladko obrit, telovnik se je napeto bočil na njegovem trebuhu, verižica je bila tesno napeta od levega do desnega žepa skozi drugo gumbnico od spodaj gori.

Izpulil je iz cigare slamico in jo po fantovsko zataknil za uho, da si pozneje naredi zobotrebec iz nje, nato je cigaro posvaljkal med debelimi prsti, obliznil jo tam, kjer se je pokazala razpoka, ter jo vtaknil v usta.

Ves ta čas je opazoval občinstvo v vozu. Ženske, ki so bile natovorjene s kanglami mleka; druge z velikimi vrečastimi culami opranega perila; sprevodnik s pošlačenim nosom; mlad gospod in gospodična, ki se je neprestano zavijala v plašč in drgetala.

Ko je gospod Golob otipaval žepe, da najde vžigalice, mu je prihitel mladi gospod na pomoč, očitvidno vesel, da more napraviti sosedu uslugo.

»Prosim.«

»Hvala, hvala, saj imam.«

Prižgal je cigaro v dolgih potegljajih.

»Hvala. Oškodovali ste se.«

»Nič. Nič.«

»Stane; vse stane. Četudi le par stotink, vendar je nekaj,« je pogledoval po vozu, če ga vsi poslušajo. Nato je povzdignil glas, da je posluhnilo še tistih par žensk, ki so šepetale med seboj. »Mi ne znamo ceniti vrednosti denarja. Lire? Hm. Tu je drago. Ali če greste na Dunaj, recimo. Ali ste že bili na Dunaju, gospod, recimo, v kratkem, zadnje dni?«

»Ne. Sploh še nikoli.«

Gospod Golob je napravil ob tem odkritem priznanju mladega gospoda velike oči. Odkar je on pred nekaj dnevi prvič prestopil mejo — ne samo svoje države, ampak tudi svoje dežele in šel na Dunaj, si ni mogel predstavljati človeka, ki še ni videl Dunaja. In če bi ga bil srečal, bi se ga bil ustrašil, ker bi bilo s tem konec glorijske njegovega pripovedovanja, zato je otipal z vprašanji vsako družbo, v katero je slučajno zašel.

Če ni imel tekmeca, je napravil velike oči: Moj Bog, Dunaj? Ta bagatela! Ko se njegove suknje še drži dunajski prah. V petdesetem letu ga je bila premotila valuta, da je šel. Prigovarjala mu je žena, prigovarjala mu je hči, dejal mu je še ta in oni: »Če bi imel časa in denarja kot Vi, gospod Golob, šel bi... Na Dunaju je vse poceni.«

Gospod Golob je bil neodločen človek. Ne trdimo tega v njegovo sramoto. Toda če ni videl Dunaja tedaj, ko ni ležala vrsta držav vmes... si lahko mislite njegovo današnjo predstavo o daljavi in nepremagljivih težkočah. Njegov strah ni bil neutemeljen.

Obletal je vsa oblastva, dal se fotografirati, zamenjal denar, pripravil kovčege in perilo, celo steklenico vina je zapečatil, da se mu koj pri odhodu ne razlije. Žena mu je napekla in ga opominjala, naj odpotuje, da se vse ne pokvari.

Toda Golob ni šel. Hodil je po hiši kot izgubljen. Računal je, če se izplača, vprašal je tega in onega. Tesnoba ga je stisnila krog duše kot da je v skobcu in se ne more ganiti.

Ženi in hčeri je dejal stokrat: »Kaj mi svetujeta? Ali naj grem?«

Žena je bila previdna ženska in je dejala: »Kakor veš in znaš. Ti si že bil po svetu.«

Hči je pomislila na obljubljeni verižico in je priganjala: »Saj so drugi tudi šli.«

Sl. 45. Walter Hunt: Psiček v jaslíh. (London, Nat. Gall. of Brit. Art.)

Gospod Golob pa je pomislil na obmejne straže, ki človeka vsega pregledajo, še potico mu prerežejo, če ni morda kaj nevarnega v nji. Lahko ga zaprejo, kar tako, po pomoči.

Končno se je odločil: Grem. Nikomur ni povedal. Molče je sedel zjutraj v prvi avtomobil; če se vožnja ponesreči, lahko pride neopažen nazaj, kot da sploh ni šel. Samo ženi in hčeri je dal roko.

Gospod Golob ni vedel, komu bi se bil bolj čudil. Površnim stražnikom, zabavljajočim potnikom, dolgi vožnji, velikemu mestu, nizkim cenam in blagu, blagu, blagu. Ni ti dihati se ni upal vse dni, bledlo se mu je v glavi.

Ko se je triumfalno vrnil, je stokal ves iz sebe: »Ah, ah,« je sopihal. »Pomislite... pomislite... tako mesto... taka dežela...«

Tri dni ni mogel zbrati vseh predstav v določen red in žena in hči nista vedeli, kaj je videl na Dunaju in kaj med potjo. Ko je prespal prve vtise, je šele mogel urediti svoje misli.

Od tistega dne dalje je vedela vsa vas, da je bil gospod Golob na Dunaju. Prvo je povedal mlekarici. Potem perici. Tej je pokazal tudi velik usnjač kovčeg, ki ga je dobil za tako ceno, da, čisto zastoni takorekoč. Opoldne je povedal fantu, ki je žagal drva: »Fant, na Dunaj pojdi; tam se živi! Z eno liro na dan lahko živiš, ker si mlad. S tremi pa res.«

Mož, ki mu je pripeljal krompir, se je zavzel. »Peljite ga nazaj!« mu je dejal z resnim poudarkom v glasu. »Koliko stane kilogram? Mi se bomo vozili na Dunaj kositi. Koliko stane kosilo? Nekaj nad tri lire. Pomislite: Nekaj nad tri lire...«

Iz vasi je šel glas o Golobovem potovanju daleč naokrog. Da se je glas še bolj razširil, je skrbel gospod Golob sam. Kogarkoli je dobil, mu je pripovedal vse, sunkoma, glasno, na široko. Če je začel o vremenu, je pristavil: »Povsod je suša, tudi na Dunaju se občuti. Vendar gorenjeavstrijska kapljica...« Ali o draginji: »Kam gremo? Drugje, da, bi se dalo živeti. Recimo, ko sem bil te dni na Dunaju...« Ali naj je začel o čemerkoli — je končal z Dunajem. Toliko, da ni ustavljal mlekaric na cesti in jim pravil.

Njegovo začudenje, kako, da ni bil že vsakdo na Dunaju, v tem povojnem čudu, je bilo naravno. Zato se je začudil tudi mlademu gospodu.

»Še nikoli? No, jaz sem se vrnil te dni. Ni ti spočil se še nisem dobro. Dolga vožnja — eh!« Zopet je zvišal glas. »Sijajno mesto, gospod. Eno uro se vozite, pa so same hiše, same ulice, same tovarne in prodajalne. Skozi mesto je železnica, celo pod zemljo... Eleganca... In valuta — ali verujete, da sem nosil denar v kovčegu? Brez šale, gospod.«

Gospod Golob je za hip prenehal. Cigara ni vlekla. Prižgal jo je še enkrat in pogledal ljudi. Vsi obrazi so bili uprti vanj. Na vseh obrazih je bral zavidanje.

»Ali vidite to obleko, ki jo imam na sebi. Ta je slabša, ki sem jo kupil. Poskusite. Čista volna. Topla, da mi je vroče kot v avgustu. Koliko je vredna?«

Mladi gospod je potipal obleko med dvema prstoma. Tudi kmetica na njegovi desni je prijela za rokav in ga pomela med palcem in kazalcem.

»Koliko je vredna?«

»Osem sto ... Tudi več.«

»Vidite ... In koliko sem dal jaz zanjo?«

»Kdo more vedeti?«

»No, recite ... karkoli ...«

»Ne vem ...«

»Morda sto lir,« se je oglasila neka mlekarica s tankim glasom. Gospod Golob se je obrnil počasi in jo ošinil z globoko prezirljivim pogledom, da se je ta kar zdrznila vase. Nato se je obrnil k mlademu gospodu: »Recite!«

»Pet sto ...«

»Ne ... Polovica manje — a? Ali ni sijajno — a? In moj kovčeg, gospod, da bi videli moj kovčeg ... Ali smo že tu?« ... je vstal in stopal iz voza, da ne zamudi tramvaja. »Da bi videli moj kovčeg. Iz čistega usnja, iz pravega usnja,« je iskal dovolj določnih izrazov. Kaj pravite, koliko? Kam greste, gospod? V drugo smer? Z Bogom, gospod!«

V tramvaju smo sedeli drug proti drugemu. Prvo je premeril mene, potem Trihona. Nato je vprašal:

»Kam?«

»Na Glavni trg.«

»Ali še ne gre? To je naglica. Na Dunaju ne moreš čez cesto, vse šviga križem. Tam, kjer sem kupil to obleko ...«

Vsi so posluhnili, tako nenadoma in tako močno je povzdignil glas, tudi oni, ki niso razumeli jezika. Govoril je vso pot o vsem, kar smo že slišali in o drugem. Ko smo stopali iz tramvaja je sopihajoč pravil:

»In moj kovčeg, gospoda, moj kovčeg! Pravo angleško usnje ...«

VIGILIJA.

Anton Vodnik.

Ah, nič nas ne loči od mrtvih,
ki pred njihovim spanjem
zveni večerna zarja
kot godba dobrega dežjá,
da jih ne motimo v njihovih sanjah
z bridkostjo svojega bdenja...

O, naše roke ležijo na njihovem zglavju
in naše duše jokajo ob njihovih nogah
in naše molitve so veter na njihovih čelih
in rosa in smehljaj pomladnega cvetenja...

SAMOTA BLESTENJE JE ...

Anton Vodnik.

Samota blestenje je
angelov sklonjenih,
ki v rókah gorijo jim rože
videnj izpolnjenih —
brez žalostne sence dehtenja...

Senca bridkost je
in trudnost ugašanja,
tesnoba rádosli
in strah tujine,
veneča roža jutra
in zarja večerna,
smehljanje žalostnih...

Trepetanje tvoje duše luč je
in jaz sem njena senca žalostna...

POD DOMAČIM STROPOM.

Ivan Dornik.

Ta okna niso več okenca, skozi katere sem v tistem času hrepenel v svet. Vse je lepo prebeljeno, vse snažno. Dve postelji stojita sedaj tu, kjer je stala včasih samo ena, široka in visoka, v kateri sva spala s staro materjo. Na eni leži moja mala stričnica; obraz ji je pordel v sanjah. In tukaj jaz — oh, ta nizki domači strop se nizko in belo sklanja nad menoj in mi izprašujoče gleda v obraz: kakšen si?

Na mizici v kotu brli petrolejka, na belo pregrnjeni mizici, pred katero se na stolu sklanja moja sestra. Globoko se sklanja in veze. Vsa je tiha, stisnjena sama v se. Ko sem prišel, mi je komaj slišno voščila dober dan; ustnice se niso nič premeknile, pozdrav je prišel skozi stisnjene zobe. In ko sem jo vprašal, kako ji gre, je rekla: dobro.

Dobro — koliko vsebuje ta drobna beseda, izgovorjena tiho, žalostno, skozi stisnjene zobe! Povešene oči vise čez to besedico, črne sence izpod obrvi padajo čeznjo. Prsti nevidno vztrepetajo ob njej in poiščejo karsizebodi na mizi, na stolu, na klopi, da se skrijejo.

Dobro. Ta beseda mi je tako domača, da mi je postala v teh letih eno z vsem gorjem, z vso bridkostjo, ki je je polno srce. Da mi je postala eno z vso lažjo, ki je neobhodno potrebna, da razjasniš ž njo ljube obraze. Da mi je postala eno z vsem krikom, ki je čakal v prsih in ki ni smel dobiti duška drugje, kakor v trdo sklenjenih rokah — —

Sestra misli, da spim. Toda v oknu, ki mu sedi nasproti in ki je nezagrnjeno, vidim njen obraz, vidim vsak njen gibljaj, vidim trepet njenih rok.

Roki hitita, vbadata in se upirata hotenju, ki jih priganja in ki je narejeno, zlagano. Za hip se prsti ustavijo, kakor da bi ostrmeli, onemeli; pletenje zdrkne v naročje, sestra dvigne glavo, se nasloni s komolci na mizo in skrije obraz. Nato se telo strese, prsi se dvignejo, kakor da bi hotele olajšati pot vzdihu, ki se izvije iz njih. Nemirno, sunkoma uide obraz rokam in zastrmi v steno proti oknu. Luč pade nanj, ki je čudno bled, nič več rožnat tako kakor je bil. Od oči doli tečeta po licu dve temni progi, kakor da bi jih bile izkopale s silo prikrite solze. Tako pri luči sta progi še globokejši in v oknu se mi zdi ta temni kakor dve senčni dolinici, po katerih neprestano, skrito, plašno žubori studenček.

Kakor da bi si hotela pritiskati nekaj nazaj k srcu, se skloni sestra globoko nad vezenjem. Toda roka obstane, seže v nedrije in med prsti zašumi papir.

Razgrne ga pred seboj na mizici. Počasi ji zdrknejo solze iz oči, padajo na papir in ga močijo. Vsul se je droben dež na gredico resed.

Med branjem obstane, pritisne eno roko na prsi, z drugo robec na usta, na oči. Nato ji roki omahne, oči, polne solz, se dvignejo proti stropu in visoko dvignejo vse gorje; telo se strese sunkoma, glava pade na mizo, čelo se pritisne na papir — —

Zaprem oči. Pridušen, pridrževan jok mi reže srce. Ko pogledam, vidim, kako nese papir na usta, ga pritisne nanje, kako se ji prsti krčevito skrčijo, zmečkajo papir, ga stisnejo, kakor da bi hoteli izžeti iz njega eno besedo, eno samo besedo — —

* * *

Z zaprtimi očmi se naslajam nad svojo odprto rano, ta nizki strop se skloni nad menoj, mizica v kotu izgine in postelja stoji tam: na njej ležim jaz in krčevito stiskam v roki papir, kakor da bi hotel iztisniti iz njega eno besedo, eno samo besedo.

DRUGI BREG.

Miran Jarc.

DANIJEL: Ti! —

EDVIN: Ti! — — Visoko stanuješ. Moje noge so se privadile ruskih step.

DANIJEL: Visoko, da. Med mojim telesom in ulico so štiri nadstropja. Med mojo dušo in množico pa štirikrat štiri.

EDVIN: Opazuješ dim svoje cigarete?!

DANIJEL: Zavojnice svojih misli vzporejam z vijugastimi nitkami dima. Prijetno delo...

EDVIN: Hm... prijetno brezdelje!

DANIJEL: Brezdelje? Kaj je delo? Ali ne delam tudi jaz kot vsi oni, ko izvabljam strunam vijoline carstva visokih kraljic: gospe Bovaryjeve, Marie Grubbe, Renée Mauperinove?

EDVIN: — Ne slišiš ničesar?!

DANIJEL: Okno imam zaprto; vse poulično življenje dojemam v obliki šumenja — in še to me vznemirja; redkokdaj se zavihti do mene kak krik... da padem v omotico.

EDVIN: — — Ti! Torej sem ti v nadlego?! Danijel!

DANIJEL: Ni bilo prav, da si tako neposredno izrazil mojo šele vstajajočo slutnjo...

EDVIN: T a m smo se navadili govoriti le neposredno! Zakaj si umolknil... prebledel si...

DANIJEL: O, slutil sem, slutil! Ah, tudi vrata bi moral imeti zaklenjena!

EDVIN: Danijel!

DANIJEL: Kaj?

EDVIN: Kako se preživljaš?

DANIJEL: Čemu vprašuješ?

EDVIN: V teh sedmih letih sem se navadil tako vpraševati.

DANIJEL: Nikoli nisem mislil na to. Preživljaš? Hm...

EDVIN: Si že prosil kruha?

DANIJEL: Ne! Nočem.

EDVIN: Ti je že delo okrvavilo roke in možgane, da si mogel zemlji iztrgati prgišče drobtinic?

DANIJEL: Ne. Čudno je tvoje vprašanje. —

EDVIN: Danijel! Razumem te! Odhajam. Nočem biti krik, ki te vrže v ostudno omotico. Toda, kadar se ti bo zvrtilo od groze lastnega krika: »Kruha! Kruha!« — takrat te poiščem in speš si bova brata. Tedaj boš imel okna in vrata odprta nastezaj in razdalja iz četrtega nadstropja do ulice bo le en sam korak. Tam je drugi breg — — — Zbogom!

Danijel seže po loku in vijolini, toda iz strun izvablja le hreščanje. Čuti se omotičnega in omahne na zofo (»O, Edvin, nekdanji moj sopotnik, tudi ti, tudi ti...«). Pa speš vstane in gre po sobi gori in doli.

Hipoma se ozre okrog sebe: o, čudo — vsa soba je kot izpremenjena; če se mu je do danes dozdevala podobna vazi najomanejših rož, so te rože zdaj puste in mrtve kot iz — papirja... lažejo. On sam je podoba papirnatega droga.

V teh par minutah se je njegovo življenje preklalo na dvoje. Tam je drugi breg — — —

Začne se čuditi kot otrok, ki se je začel zavedati svoje okolice.

DAN.

Alfonz Gspan.

Kot se je zarji rodil,
tako bo zarji utonil;
kot se je v pesmi vzbudil,
v Ave Mariji bo klonil;
kot me je v sanjah zbudil,
v sanjah mi bo zazvonil.

ANTON PADOVANSKI.

Aljoša Tomažin.

Kadar je palo solnce v puščave
peska in bele valove morja
in je na nebu rasel v daljave
tihe večer in v tihoto srca,
je šel: in šumenje halje rujave,
ki so ji v gubah šumeli sijaji neba,
so začutile ribe kot ave
in njegove roké ko temne zastave
in glas ko zvonjenje daljnih cerkva:

da so priplavale mnoge na breg,
se pognale ven in nazaj
in na njih plavutih je bil sijaj
bel kakor sneg.

Ker vanj je visela samota ko vrt
in kakor v morje nebo sinje,
da je dehtel domače ko strd
in divje ko sveže brinje,
in halja njegova je bila ko dalja:
čebele so vanjo letele ko v panj,
živali so divje v njej videle kralja
in ptice so zrle vanj,

kadar je dvignil v maj svoji roki
in je stopil vanj kakor v grad
in je govoril iz njega loki
in živalim na njej, in njegovi zvoki
so padali vanje ko zvezde in kakor v prepad.

ZA CILJI.

Jože Jagodic.

Zgodba v nekaterih zarisih.

I.

V zavodu je bilo tisto pomladno popoldne nenavadno živahno. Po temnih, neprijaznih hodnikih so veselo tekali gojenci, da so jim v glasnem šumu odskakovali ohlapni črni talarji. Celico za celico so obiskovali, prav po vrsti od prve do zadnje.

Prišli in odšli so drug za drugim. Vsi obiskani tovariši so prosili mlajše sodruge-obiskovalce za »memento«, ko so podajali roke v slovo. Slovo, ki ga razume in prestane samo tisti, ki se je res odločil zanj. Kdor se ni pripravil nanj, ga ne preboli...

Tisti čas je sedel v sobi gojenec, ki ni šel po slovo k tovarišem.

Široko je bila na mizi pred njim razgrnjena šolska knjiga. Ni mu bilo mar do nje, vse popoldne je bila odprta na isti strani.

• Pri kapeli je zapel zvonec.

»Ah, zdaj gredo —!« se je ob mizi sedečemu odtrgalo od ust, ko se je zdrznil ob glasu zvonca. Besedam je sledil globok, krčevit vzdih.

Vzdignil se je in jel s počasnimi koraki meriti sobo. Sostanovalca ni bilo doma, nihče ga ni motil v vročih mislih.

»Črez dve leti bom tudi jaz na tem, morda že črez eno, morda —« Polglasno je govoril predse.

»Moj Bog, ali bom pripravljen, ali — bom — pripravljen —« Ustrašil se je svojih besed, zdelo se mu je, da odmevajo ob steno in da se mu rogajo.

Čutil je, da leži težko, nevzdržno breme na njegovi duši, breme, ki se mu je zdelo, da ga stlači in uniči. Vedel je, da si ga je naložil sam, zato je bila tem bridkejša v njem ta zavest — — —

Nanovo se je domislil vsega. Definskih in deških srečnih let, gimnazijske dobe, vojaške službe, svojega novega stanu. Mehka otroška ljubezen ga je družila vse dni z materjo in očetom, z ljubečimi brati in sestrami. Kako skrbno so ga vzgojili ljubeči starši, kako so pazili nanj, na najmlajšega — na »Benamina«, kakor so ga imenovali. Posvetili so ga Bogu, tudi sam se mu je posvetil — odkar se je zavedal, je gojil v sebi željo, postati duhovnik. Ta misel in želja sta ga pripeljali čistega, nedotaknjeneza tudi od vojakov.

Vstopil je v semenišče z odpovedjo svetu in samemu sebi. Le visokogoreč plamen ljubezni in hrepenenja po Križanem je plapolal v njegovi duši.

Le ljubezen in hrepenenje po Križanem ... Ne, ne, saj jo je zatajil, nedavno zatajil ...

»Saj sem jo zatajil,« je ponavljal polglasno. In vsa gorest, ki jo more občutiti le nesrečnik ob bridki, nenadomestni izgubi, je planila v hipu pred njegove razgrožene oči.

»Bog, zakaj se je tako zgodilo —?« je vzdihnil, ko je padel na klečavnik. Z rokama si je zakril oči in obraz. »Zakaj se je tako zgodilo —?« Ves je drgetal, ko je ponavljal pekoče vprašanje.

Iz kapele se je začulo tiho petje:

Tantum ergo sacramentum
veneremur cernui — — —

Jokal že dolgo ni. O, ko bi hotelo ven, vse, kar peče in žge, vse, kar se je nabralo v teh dneh — o ko bi hotelo, da bi teklo, teklo ...

Ne, ne sme jokati, tudi danes ne sme! Kaj, če pride in ga zaloti tovariš!

Zunaj se je bilo medtem stemnilo. Sedel je k mizi in si nažgal luč. Knjiga je bila še vedno odprta na isti strani, nanovo je začel s študijem.

V sobo je stopil tovariš.

»Oskar, ali razumeš prvo tezo?« ga je že pri vratih vprašal.

Ta mu pa ni odgovoril, ker se je bil zopet zamislil. Slišal je samo, kako so odhajali iz kapele ordinandi — od prve kratke meditacije — in ni čul, da je tovariš vstopil.

Štel je po stopinjah število mimoidočih, srečnih, pripravljenih ...

Zopet se je vsega spomnil in zopet je vzdihnil: »Kmalu bom na tem tudi jaz —,« polglasno pa mu je ušlo:

»Da bi bil pripravljen —!«

In skoro da mu je odgovoril tovariš, vznejevoljen, ker ni dobil odgovora: »Uči se, pa boš!« Ni vedel, da sta nemir in strah v tovariševem srcu. —

Po večerni molitvi so bile v kapeli že dolgo ugasnjene vse luči in že davno so odšli gojenci k počitku. Oni pa je še čepel v klopi. Ni vedel, kdaj so odmolili večerno molitev, ni slišal premišljevanja za prihodnje jutro — dasi je bil navzoč —, kajti zatopljen je bil zopet v svoje težke misli.

Predramil se je šele, ko se je spomnil, da za danes še ni bil odmolil rožnega venca.

»Prepozno je že,« se je domislil, ko je opazil, da je v kapeli poltema in da so že vsi odšli.

Pa vseeno je začel z vero, počasi in s preudarkom. A niti te ni dokončal — ni mogel...

Klop je zaškripala in zdrznil se je, misleč, da ga kdo moti. Pa v kapeli ni bilo nikogar.

Pač — bil je nekdo! Edini, čigar oko je sijalo nanj usmiljenje in dobroto, Edini, čigar srce je bilo zanj sočutje in odpuščanje. In Oni ga ni motil, pustil je, da se izpove do konca.

Še je zaškripala klop, v kateri se je premikal, in nemirno je vzplapolala večna luč na oltarju pred božjim šotorom.

Obšla ga je skoro groza, hotel je oditi.

»Ne, ne, ne smem — še nisem odmolil rožnega venca... O Bog, ali naj ga dokončam — saj ga ne morem, saj ni miru v mojem srcu, saj ga ne najdem, vzel si mi tolažbo molitve za kaznen, ker sem zaslužil — —«

»Da, zaslužil sem,« je dejal polglasno, potem ko se je vnovič spomnil vsega, kar se je odigralo in odigravalo v njem — — —

II.

Oskar in Anica sta se poznala že od otroških let. Skupaj v isti hiši so stanovali njuni starši, skupaj sta se igrala kot otroka, skupaj sta se učila klavirja, skupaj sta hodila na izprehode v družbi njenih in njegovih bratov in sester.

V nedolžni otroškoprijateljski ljubezni so bili navezani drug na drugega. In to prijateljstvo je ostalo še potem, ko so bili vsi odrasli in niso več stanovali skupaj v isti hiši. Često o počitnicah so se sešli in napravili skupen izprehod ali skupen izlet.

Oskar kot bogoslovec redno ni imel nikakih pomislekov, da ne bi pohitel v njihovo družbo, zlasti ker je tako zelo ljubil božjo naravo in v prvi vrsti gore. Zato je bil vedno zraven, kadar so šli na planine.

In zgodilo se je, da je yzljubil in ljubil, molil za Anico. Pa ko je poslal prvo prošnjo zanjo pred božji prestol, se je kakor v hipu zavedel. Kakor bi mu bil kdo potegnil mreno raz oči, je v trenutku spoznal vse, prav vse — — —

In takrat so se začeli zanj fisti težki dnevi, ki so bili vsak dan hujši in ki niso hoteli miniti.

Rad bi bil potožil svojo bol prijatelju, a ga ni imel, rad bi jo bil odkril svoji materi, ali svojemu bivšemu gimnazijskemu katehetu, ali hišnemu spiritualu ali temu ali onemu — pa za vsakega se mu je zdelo, da bi se začudil, da bi ga oštel, pokaral, grdo odslovil. Ne, nikomur ne more razodeti, preveč je nizko, preveč onečaščujoče...

In zopet in zopet se je zatekel k molitvi. Kako vroče je prosil Gospoda, naj mu vrne izgubljeni dušni mir.

»Daj mi le ljubezni do Tebe in imel bom zadosti, ne bom Te prosil ničesar drugega več —«

»Excita cor meum in te« — je molil in ponavljal tako pogosto s Tomažem Kempčanom — »et a gravi torpore exue me — Da mihi omnibus mori, quae in mundo sunt, et propter te amare contemni et nesciri in hoc saeculo — Da mihi super omnia desiderata in te requiescere et cor meum in te pacificare —«

Pa zdelo se mu je, kakor bi ga bil Bog zapustil. Ni ga obiskal z mirom in pokojem — poslal mu je bil težko preizkušnjo.

Bil je brez tolažbe — — Kakor bi mu bil kdo uničil in pomandral v enem samem trenutku vsa premagovanja, vse upe in hrepenenja po lepem življenju, zbrisal vso molitev, ki je toliko časa prihajala iz dna srca, gorečega in ljubečega. Še tisto otroško veselje, ki je ž njim štel dneve, tedne in leta in se zahvaljeval Bogu za izredno pomoč, še tisto veselje je izpuhtelo.

Prišlo je nadenj brezmejno ponižanje.

Vsega se je bal, kakor da bi v slutnji z grozo pričakoval nečesa, kar ima priti, kar se ima zgoditi.

In Oskar se je branil — bal se je pogubonosnega žrela, ki mu je zijalo nasproti. Vztrajal je, čeprav brez misli — in čakal.

Pa kaj naj pričaka — ali česa si naj želi pričakati?! Ni si vedel odgovora, ker je bil kakor brez volje in brez življenja.

O da bi ne bilo hrepenenja brez cilja in utehe — —!

Enako kot v njegovi duši je bilo tiste dni tudi zunaj v naravi: pusto deževno vreme. Ta harmonija ga je kakor hladila v njegovi boli.

A ko se je odprlo svinčeno nebo in so vetrovi pregnali lene oblake, da so se odstrle in prikazale v dalji zamrežene gore, ga je zapelo še huje.

Zahrepenel je po gorah, po visokih, pečinastih, z globokimi prepadi. Neodoljive sile so ga gnale gori, da se na njih razveže vseh spominov.

Ne v družbi, za družbo ne mara, sam mora iti, sam, da se izjoče, ali da zavriska na vse strani, na sever in jug, ali — ali — ah, — ali pa da se zadrevi v prepad, najgloblji, kar jih skrivajo gore, da v njem pusti vse, prav vse — sebe in ono, kar ga mori — — —

In šel je. Šel je, pa ni našel tega, kar je šel iskat. Prost je bil sicer gori hrepenenj in želja, živel je samo sedanost in ni ga navdajala prihodnost z obupom — a to le zato, ker je tako silno ljubil gore. Užival je lepoto gora, a svojega ubogega srca ni mogel utešiti s to krasoto.

Namesto miru je našel na vrhu najvišjega hriba le nekaj suhih lanskih planik... — — —

Drugi dan je pisal Anici malo pisemce, v katero je priložil ves svoj najdeni mir — tri planike:

— »Namesto miru sem našel na vrhu najvišjega hriba samo te uvele suhe cvetke. In še te pošiljam tebi — — — Oskar.« — — —

Prišel je s počitnic v zavod ves izpremenjen. Bol, ki mu je razjedala dušo in vse dolge prečute noči so mu začrtale v obraz sledove, ki jih ni mogel prikriti:

Tovariši so zapazili takoj, da se je moralo zgoditi ž njim nekaj izrednega, kajti prej vesel, živahen in prijazen, se je sedaj izogibal veseli družbi tovarišev in se vdajal samoti.

Tudi predstojniki so opazili, da pri gojencu Oskarju ni vse v redu. Rektor ga je poklical k sebi ter ga izpraševal po vzrokih izpremembe. Tudi spiritual se je zanimal zanj. On pa je odgovarjal vsem enako — da je bolan, da se je bil o počitnicah prehladil in da bo kmalu okreval.

Ni imel poguma, da bi bil izpovedal, ne, nikomur ni črnil besedice o svojih dušnih nemirih, celo onemu ne, kateremu je bil v prvi vrsti dolžan povedati.

In tako je nalagal sebi, namesto da bi bil odložil drugim, in ni olajšal duše svoje.

Poizkusil je znova z vsemi sredstvi, da bi se iztreznil.

In z vsem ognjem se je oprijel študija in berila, in z vso gorečnostjo molitve in verskih vaj.

Z grozo pa je opazil tudi tu isti uspeh kot doma. Razdvojenost in nemir sta se zajedla v dušo in srce, in raztresenost je bila njegov vsakdanji delež pri vsem njegovem delu in opraviu.

Kaj tedaj začeti? Ali se vdati? Ali oditi za težnjami srca in zatajiti poklic — — —?

O Bog, poklic!

Ne, tega ne — nikoli, nikdar!

In sedaj ga je gnalo, da se izpove. Vse mora povedati, vse, prav vse, in naj pove komurkoli, samo da pove, razloži, da je v nevarnosti njegov poklic, ki ga ne zataji, ne sme zatajiti za nobeno ceno.

Odločil se je, da gre k svojemu nekdanjemu gimnazijskemu katehetu. Da, vse mu hoče povedati, prav vse, od začetka do konca.

Pa — kaj bo rekel —? Ali se ne bo začudil, ali se ne bo prijel za glavo, ali se mu ne bo zdelo nečuvno, neverjetno o njem, ki ga je imel za najboljšega, za najplemenitejšega, za najpametnejšega...

Ne, k njemu ne gre, ne more iti!

Omahoval je in mislil na drugega. Sklenil je iti k hišnemu spiritualu.

»Pa — kaj si bo mislil ta? Ali mi ne bo očital, da sem skušal Boga, da nisem ostal zvest dani obljubi pri tonzuri, da nimam poklica, da naj grem — grem — — —«

»Moj Bog, saj ni mogoče, da bi šel!«

In je mislil na tega in mislil na onega, a šel ni k nikomur. Mislil je in prepričan je bil, da ga ne morejo razumeti. —

Tiste dni pa je prejel od Anice odgovor na pismo. Pisala mu je:

»Vsako jutro, ko se moja duša pogovarja z nebeškim Kraljem, prosim Najdražjega, da bi podelil dušni mir in mnogo milosti in moči darovalcu teh cvetov. — Anica.«

Pismo mu je bilo v veliko tolažbo. Zavest, da nekdo moli zanj, za njegovo razdvojenost, za njegov nemir, za njegovo omahovanje, za njegov poklic, za poklic... ta zavest mu je vlila novega ognja in pobude, da je molil tudi on veliko in vztrajno.

A kljub temu mu je rodilo pismo na drugi strani nov nemir. Kesal se je ves čas, da ji je bil pisal. In sedaj, ko je dobil odgovor, se ga je lotil strah, če ni morda povzročil s pismom tudi v njej kaj podobnega, kar se je godilo v njem.

Besedilo pisma pa mu je odločno pobijalo ta strah. Saj je mirna, saj moli lahko, kakor prej, saj moli, moli preveliko, ne samo zase, ampak tudi za tiste, ki jim manjka tega, kar ima ona v obilici — miru, stanovitosti in moči — — —

Zdelo se je, kakor da je jelo pojemati v Oskarju nemirnega srca razburkano valovje. In res! Pismo je vplivalo blažilno nanj.

Ne samo pismo! — — —

Oskar se je toliko umiril, da je mogel študirati in položiti izpite za drugi tečaj.

Ni sicer žel pri izkušnjah sijajnega uspeha, kakor vedno doslej, a vesel je bil, da je naredil tako in da je sploh naredil — — —

III.

Minila sta dva meseca po tistih dneh. —

Anica je začela živeti novo življenje. Prej mirna in z vsem zadovoljna, se sedaj ni mogla ustaliti. Preveč hitro je prišlo in preveč nepričakovano, zato jo je skoro strlo — — —

Bilo ji je tako hudo, neizrečeno hudo. Pretakala je solze dan na dan nad seboj in nad Oskarjem. Pa ni našla miru in pokoja nikjer. Noči so ji bile dolge, temne, brez zvezd in v njeni duši je bila tema, kot je ni poznala nikdar poprej.

Najhuje ji je bilo, ker ni mogla moliti, kot je molila nekdanj — — —

»Moj Bog, ali si me res pahnil od sebe?« se je izpraševala. »Da, zaslužila bi — ali ne, ne! Saj si neskončno dober in usmiljen!«

»Kolikokrat sem Te že prosila odpuščanja,« je molila, »za Oskarja in zase in Te rotila, da bi mi vrnil ono živo vero, ono trdno zaupanje

in ono plamtečo ljubezen prejšnjih dni — — Ne tega, o Gospod, ne tega, ne smem, ne smem — le ljubezen prejšnjih dni — — —«

Pa zdelo se ji je, kakor da tudi nje Bog ne sliši. Ker ni bilo tolažbe prejšnjih dni, tudi ni bilo miru, ni ga hotelo biti nazaj tistega sladkega miru — — —

Skrivala je svojo bol pred svetom. In komu naj jo tudi razodene? Mamici, zlati, dobri —? — Ne more; morda pride dan, ko pade pred njo na kolena in ji izpove. Morda — a takrat bo njena duša že močna.

In dasi je skrivala svojo bol, je ni mogla prikriti. Kajti vsi, ki so jo opazovali, so se čudili — — —

Oskarju je zabranila odslej vsak obisk. Zavedala se je usodnosti položaja, zato ni privolila prav v ničesar. Preboleti mora, si je govorila, in ona mu mora pomagati. Nič slika, prav nobene zveze, samo pozabiti in zatreti vse, kar se je bilo zgodilo.

Pisala mu je:

— »Večnost je najina — — In da bo srečna ta, ne sme biti pretežka nobena žrtev — —« —

Oskar ji ni odgovoril in tudi prišel ni več, ubogal jo je.

To je Anico pomirilo, naredilo jo je močno. Da, vse mora pozabiti! In zagrebla je v svoje srce vse svoje sanje, vse nade, vso ljubezen, vse upanje — — — Ne, ničesar več, konec mora biti!

Pa kmalu je zapazila, da ji manjka moči, da ji pojema in ugaša. Z grozo je začutila preočito in prebridko resnico. Ni mogla ukloniti in prepričati svojega srca, ki ji je vpilo, da ni res, kar si govori, da laže, laže — — Resnica je samo, da hrepeni, da teži, da ljubi — — —

Na njeno dušo so legli zopet težki svinčeni oblaki in ni je bilo moči, ki bi jih prepodila. In sleherni dan je obiskovala sveži grob v svojem srcu in oko ji je pretakalo solze za vsem, kar je bilo v njem — za sanjami, za nadami, za upanjem, za ljubeznijo — — —

Kaj umeje bol slovesa,
kdor ni ljubljen bil, ne ljubil;
kdor z ljubečim svojim srcem
ni ljubečih src izgubil — — —

Kaj si ljubil in izgubil,
razodene dan slovesa,
ko pekël ti sili v dušo
in od nje beže nebesa — — —

Kako bridko je občutila Anica to dvojno bol in kako je točila solze nad seboj in nad Oskarjem.

Začutila je, da je sama, tako zelo sama. Nikogar nima, s komer bi se pogovarjala, s komer bi kramljala dolge dneve, dolge noči.

Ali naj gre domov? Ne, domov ne sme! Povedati bi morala svoji materi, kaj ji je, pa tega ne more, ne sme — dokler se stvar ne preokrene tako ali tako — — —

Ali naj moli, ali naj se pogovarja z Bogom? Saj tudi tega ne more! Ali naj laže tudi njemu, ko laže že sebi? Saj mu ne more reči, da ga ljubi, da ljubi samo njega, da je samo on njen najdražji in edini — ko ni res — — —

Pod svojim oknom je na gredici ob šoli gojila cvetice. Pripravljala jih je za farni praznik celodnevnege češčenja. Tako lepo so cvetele in tako prijazno dvigale svoje glavice proti nebeškemu solncu in proti njenemu oknu.

Negovala jih je in z ljubeznijo gojila vso pomlad in poletje, da jih jeseni postavi sveže in lepe na božji oltar pred Njegov evharistični tron.

In že je prišla jesen, že se je bližal praznik. Pa glej, neko jutro, ko je odpirala okno, je zapazila, da jim odpadajo listi, da se osipljejo — da leže poparjene po tleh.

Še huje ji je bilo pri srcu. Spoznala je, da jih Bog ni maral. Vedel je, da jih je postavljala v duhu Oskarju na mizo, v njegovo tiho sobico, čeprav jih je bila spomladi posvetila Njemu, samo Njemu ... — — —

Živela je težko življenje. To hiranje, to obupavanje, to omahovanje ji je postajalo dan na dan neznosnejše.

»O Bog, kako dolgo še?« se je izpraševala.

Zahrepenela je po šoli. Pa ko je bila zopet v sredi svojih malih ljubljencev, je gledala v vseh smejočih se očeh samo Oskarjeve žalostne oči, ki so plavale vedno pred njo in jo nečesa izpraševale in prosile.

In vdajala se je sanjam — saj bo prišel, saj mora priti. In je premišljevala in premišljevala. Gledala je njegovo sliko, ki ji jo je bil pustil v zadnjem obisku in ga gledala v duhu živega pred seboj. In ni mogla verovati sami sebi, da je res tako ...

Omahovala je, pa se ni vdala, ko jo je srce sililo, naj ga povabi k sebi.

Bala se je odgovornosti, zato ni storila ničesar. Le molila je:

»Oskar moj, vse je pozabljeno — le lepo ostane! Bog Te blagoslovi —!«

Tako je prosila in hiralala ...

IV.

»In danes so planine tako krasne. V vrhovih jih je pokril srebrni sneg in solnce jih je poljubljalo v jutru. Oskar, in jaz sem zahrepenela spet enkrat po planinah, tako silno in močno ...« —

Zgodilo se je in oba sta se zavedla šele tedaj, ko se je že zgodilo.

Zopet so napravili izlet na planine. Ista družba kot vedno — sami stari znanci.

Izlet je bil kratek, ker je bila že jesen in niso mogli ostati zunaj več dni. Oskar je imel še počitnice, prav zadnje dneve, Anica nekaj dni prosto, drugi so si vzeli dopust.

Bilo je krasno vreme, vsi so bili razigrane volje. Šalili so se in smejali vseppek.

Le Oskar in Anica sta bila redkobesedna in resna. Drug drugega sta se ustrašila, ko so se sešli. Oba sta se bila zelo izpremenila, odkar sta bila zadnjič skupaj. Anica je bila čudno bleda in upadla, tako da je Oskarja skrbelo, če bo mogla po strmi in nevarni poti. Na nekaterih mestih je bilo celo poledenelo, tako da so si morali sproti zasekavati pot. In res je Anici spodrsnilo, da je zdrsela za nekaj metrov v malo globel, a zgodilo se ji ni ničesar, le palico je pustila v snegu.

Oba sta želela, da bi bila sama, pa ni bilo mogoče. Ves čas so hodili skupaj. Zato sta molčala, nista se vmešavala v pogovor, hodila sta počasi za drugimi, oba zatopljena v svoje misli.

Tudi narava v krasni jesenski obleki solnčnega dne v poznem septembru ju ni ogrela, nista je mogla uživati, kot sta jo uživala na izletih kdaj prej.

Ali sta zato zahrepenela na gore?

Da, Anica je varala sebe in Oskarja, ko mu je pisala pismo in ga povabila.

Pregrozno in predolgo se ji je zdelo stanje, v katerem je trpela. Prešibka je bila, da bi ga prebolela, zato je mislila in iskala načrtov, da bi se sestala z Oskarjem na samem, da bi mu povedala in razodela, da se majejo slednji njeni trdni sklepi, narejeni pred meseci.

In Oskar je slutil, zakaj mu je pisala. A kakor brez misli in načrtov je šel in se odzval vabilu. Kajti eno je vedel gotovo — da se bosta in da se morata pogovoriti danes do konca in naj se ta odločitev odigra kakorkoli...

Prišla sta počasnih korakov do konca planice in se ustavila ob grmičevem parobku. Anica je utrgala gorsko marjetico in začela skubsti iz rože čašne liste, nepremično je zrla v cvet. In ko je oskubla prvo, je odtrgala še drugo in potem še tretjo.

Stala sta precej časa nemo drug poleg drugega.

Anici je bilo vsled Oskarjevega molka silno hudo, burno so se ji dvigale prsi, solze so ji jele polzeti po licih, sunkoma se je trgalo po njej.

Oskar jo je prijel za roko.

Sl. 46. P. H. Calderon: *Ruta in Noemi*. (Liverpool, Walker Art Gallery.)

»Anica,« je zašepetal polglasno, »ne jokaj!« Samemu so se zasolzile oči, ko je opazil njene solze.

»Zakaj jokaš?« jo je vprašal mehko in jo prijel še za drugo roko. Z vprašujočimi očmi ji je pogledal v obraz.

Anica pa se ni ozrla vanj. Izmaknila mu je eno roko in si zakrila oči. Še bridkeje je zaplakala.

Oskarja je pretreslo. Kajti v tistem trenutku ga je obšlo kakor ogenj vroče in pekoče čustvo, ki je kakor nekaj silnega prikipelo in privrelo v njem s tako močjo, da mu je kakor v mrzlično-omamljivem plamenu prešinilo in prevzelo vse telo.

Takrat je Oskar pozabil na vse. Kakor v spanju so mu odpadli vsi dobri sklepi in načrti hkrati in kakor v omotici je bil že v prav zadnjem koraku, da uteši nezadržljivo prekipevajoče čustvo v sebi...

A prav tisti hip je Oskar prisluhnil — iz daljave je zaslišal obupni klic. »Na pomoč, na pomoč!« je donel čez planoto glas njegove sestre Stane, »Evgen se potaplja, Evgen, Evgen — pomagajte!«

Urno je izpustil Oskar Aničino roko. V prvem trenutku so se mu stresla kolena, a le za hip. Kajti po omotični slabosti se mu je hkrati vrnila moč, da se je z vso naglico zadrevil po planoti proti obrežju jezera.

Anica se je prestrašeno zazrla za njim, v razburjenosti ni slišala glasu svoje prijateljice, ni vedela, kaj se je zgodilo.

A ko je čez čas zaslišala iz smeri, kamor je drevil Oskar, ime svojega brata, ji je postalo v hipu vse jasno. Stekla bi bila rada, pa so se ji opotekale noge.

Oskar je vrgel v trenutku svojo vrhno obleko raz sebe in planil v valove. Vedel je, da gre za minute, zato je hitel, kar je mogel. Že je bil blizu mesta, kjer je videl iz vode samo še roko, ki se je vila po pomoči in izginjala ter se zopet prikazovala.

Ko je priplaval na mesto, roke ni bilo nikjer kakor tudi nika-kega znaka, kje je potapljajoči se.

Ženska družba na bregu je zapazila, da roke ni več videti in da Oskar išče sledu.

»O Marija, Oskar — brž, brž — —« je zavpila Anica, ki je prihitela na kraj nesreče. Pa glas ji je pojema, prevzemala so jo slabosti, temnilo se ji je pred očmi.

Oskarja je obhajala groza, kaj storiti. Takrat pa je začutil dvoje rok okrog pasu — Evgen se ga je bil oklenil z vso silo.

Oskar ni mogel več plavati, tudi on se je jel potapljati, Evgen ga je vlekel proti dnu, izginjati je začel tudi on pod vodo.

Nepopisen strah se je polastil onih na bregu. Anica je omedlevala. Pa še je zbrala svoje zadnje moči in poskočila v vodo kar v vsej obleki.

»Moj Bog, Evgen in Oskar... brat in — —« je vpila z grozo.

Urno so jo zgrabile tovarišice in jo potegnile čez breg. Zmočila si je v plitki obrežni vodi samo čevlje.

»Pustite me... Evgen in Oskar,« je jecala — in se onesvestila.

Medtem se je Oskar oprostil Evgena v toliko, da ga je prijel za roko. Poganjati se je jel kvišku in se za kratek čas pokazal na površini, potem pa je zopet izginil.

»Na pomoč, na pomoč!« so vikale ženske na bregu v bolešni grozi. »Marjan, Milan, na pomoč...!«

Oskarjeva brata Marjan in Milan sta plavala čez jezero prav na drugi breg, ki je bil precej oddaljen. Ko sta priplavala tja, sta se solnčila na pesku. Evgena sta pustila samega, rekel jima je, da se bo držal ob bregu in se učil plavati, ker se ni bil še dobro priučil. Plaval je nekaj časa ob bregu, pa goljufiva jezerska voda ga je zanesla kmalu od brega, na kar se je začel potapljati in klicati na pomoč, baš ko se je ženska družba vračala k jezeru.

O Marjanu in Milanu ni bilo sledu, nista slišala obupnih klicev.

Oskarju so pojemale moči. »O da bi prišel kdo na pomoč, sicer sva izgubljena oba —« si je mislil. A nikjer ni bilo žive moške duše.

Zbral je zadnje in vse moči. Mora ga rešiti, Evgena in sebe... Krepko se je poganjal, in če se je pogreznil, se je še močneje pognal.

Pa tudi zadnje moči so mu jele ponehavati, Evgen se ga je vnovič še krčeviteje oklenil. Obšla ga je smrtna groza, mraz ga je stresal po vsem životu, jasno mu je stopil pred oči neizogiben pogin.

Spomnil se je sestanka z Anico na planici. Še huje ga je prevzel ta spomin kot pred trenutki ogenj, ki mu je prešinjal ude.

»O Bog!« je zavpil glasno, ko se je domislil strašne kazni, ki ga je doletela v jezerskih valovih.

»O Bog, odpusti — odpusti!« je jecal, ko je izginjal in se prikazoval.

»O Bog, pomagaj mi!« je prosil, ko ga je zopet s silo potegnilo pod vodo. »Pomagaj — poboljšati se hočem, če me uslišiš, o Bog, dobri in usmiljeni — ves se hočem poboljšati, ves se hočem izpremeniti, samo pomagaj mi in me reši, samo ne zavrzi me — o Bog...!« V lastnem telesu se mu je trgalo srce, ko je obupno, a vendar z neomajnim zaupanjem izgovarjal in slednjič z vodo v ustih samo še šepetal te besede.

In Bog, dobri in usmiljeni, ga je uslišal. Vrnile so se mu moči — še nekaj krepkih sunkov in že je bil blizu brega. Tam so imele ženske pripravljen dolg lesen drog, ki je ležal ob bregu, in so mu ga ponudile v vodo. Krepko so držale vse.

Kmalu sta se pokazala oba — rešena sta bila.

Nepopisen strah se je izpremenil v trenutku v neizrečeno radost. Vsem je odleglo.

»O hvala Bogu!« so vzkliknili vsi hkrati.

Evgen je bil popolnoma onesveščen, Oskar pa brez moči. Pa ni mislil na sebe, ampak, ko se je bil za silo oblekel, je ukazoval in pomagal, da so obudili Evgena k zavesti.

Evgen je kmalu odprl oči. Ker je bil močne in trdne narave, se je brž toliko okrepčal, da so ga lahko pustili samega, da se je oblekel. In črez eno uro se je že gibal in kretal, skoro kakor bi se ne bilo ničesar zgodilo.

Ko se je Anica zavedla in so ji povedali, da je vse dobro, ji je odleglo. Verjela je, saj je videla pred seboj oba živa — Evgena in Oskarja — — —

* * *

Ko se je zvečer družba vračala domov, sta v železniškem vozu sedela Oskar in Anica v posebnem oddelku, želela sta miru, ker sta bila oba utrujena. Drugi so bili v sosednjem oddelku in so se razvili v živahen pogovor. Marjanu in Milanu so pripovedovali še enkrat natančno, kako se je bil odigral dogodek na jezeru.

Oskar in Anica sta naslonjena na stene poslušala zaprtih oči ropotanje voz. Sedela sta ob oknu drug proti drugemu in sta bila kakor brez besed.

Oba sta mislila na popoldanski dogodek.

Oskarju je prišlo vse še enkrat prav živo v spomin.

»Moj Bog, kaj bi bilo, če bi bil utonil!? Kaj bi bilo sedaj z menoj —?« se je venomer izpraševal in mrz ga je tresel, kakor takrat, ko se je potapljal.

Čuvstva hvaležnosti so vstajala v njegovem srcu. Koliko hvalo je dolžan Bogu, da ga je rešil in da mu je dal moči, da je rešil tudi prijatelja Evgena! Kaj bi bilo, če bi se morali vrniti domov brez njega in kaj bi počela Anica, ki ga tako ljubi...?

Prav v enake misli je bila zatopljena Anica; kakor bi jih bil obema enako narekoval udar koles.

Kaj bi bilo, si je mislila, če bi se morala vrniti domov brez Evgena, če bi morala pustiti gori pod gorami v globokem jezerskem dnu ljubljenega brata? Kako mora biti hvaležna Bogu, ki ni dopustil strašne nesreče, kako mora biti hvaležna njemu, po katerega prizadevanju je bil Evgen rešen!

Spomnila se je, da se Oskarju še ni bila zahvalila.

Ko je odprla oči, je videla v poltemi pred seboj Oskarja bledega in trudnega. Mislila je, da dremlje, in ga ni hotela motiti. A ko je začel kašljati — voda mu je še sedaj nagajala v grlu —, ga je poltiho poklicala po imenu.

»Kaj je, Anica?« se je hitro odzval Oskar.

»Oprosti, glej, nič se ti še nisem zahvalila. Upam, da mi ne boš zameril. Bila sem tako razburjena, da sem pozabila. Zahvaljujem se ti sedaj: Bog ti povrni!«

Počasi je govorila in Oskar je občutil, kako zelo ji gre od srca.

»Pusti, pusti,« jo je zavrnil Oskar, »saj je bila vendar moja dolžnost! No — sicer pa rad sprejemem tvojo zahvalo; o da bi mi res povrnil Bog, saj ga nimam zasluženja pri Njem — — —«

Zadnje besede so Anico pretresle. Zaslutila je, kaj pomenijo, a zdele so se ji grozne — kakor da jih ne more razumeti.

»Oskar, oprosti, nisem te razumela —« je dejala s strahom in previdno.

Nastal je molk. Slišati je bilo samo ropotanje voz in težko dihanje dveh nemirnih prsi. Oskar se je pomišljal, ali bi ji povedal, Anica pa je nestrpno pričakovala njegovega odgovora. Oba sta bila v negotovosti.

»Pustiva to,« je vzdihnil čez čas Oskar, govoriva rajši kaj drugega.«

»Zakaj, Oskar?«

»Ne morem.«

»Zakaj ne moreš?«

»Ker se bojim —«

»Česa se bojiš?«

»Vsega —«

Iz sosednjega oddelka se je čulo petje —

Pojte, pojte, drobne ptice,
preženite vse meglice!

Poslušala sta veselo pesem, ker sta zopet pretrgala pogovor. Anica se je vnovič predramila.

»Oskar, povej, vse povej, nikar se ne boj, — glej, danes sem močna, vse bom prenesla in če bo najhujše — — —«

Oskar se je zavedel veličine tega odločilnega trenutka. Obljubil je, gotovo in nepreklicno, zvedeti mora tudi ona čimprej. Zato se je odločil, da ji sedaj pove vse, prav vse.

»Glej, Anica,« je začel počasi, »v tistih strašnih hipih smrtnega — zame nikdar pozabnega — boja za življenje v valovih jezera sem sklenil in obljubil Bogu — —«

Anica se je tresla, čutil je, ko jo je prijel za roki.

»— sem sklenil in obljubil Bogu, če mi pomaga in me reši, da — da hočem poboljšati svoje življenje — da se hočem posvetiti odslej samo Njemu, da hočem odmreti svetu in samemu sebi, da

hočem vse izpolnjevati, kakor sem obljubil takrat, ko sem prejel svoj najnižji kleriški red —«

Trudna glava mu je padla na Aničine prsi.

»— da hočem začeti znova, da hočem pozabiti vse, kar je onečastilo mene in moj poklic — da hočem pozabiti tudi tebe — tudi tebe, Anica — —«

Anici je padla glava na Oskarjevo ramo. Z mokrim licem se je dotaknila njegovega lica.

»Da, Anica, duhovnik hočem postati, da osrečim sebe, da ne naredim nesrečne tebe, da bom mogel osrečiti kdaj še druge — — Tako se mora zgoditi, kot si mi pisala zadnjič: večnost je najina in da bo srečna ta, ne sme biti pretežka nobena žrtev —«

Anica je jokala in jokala.

»In da se bo moglo to zgoditi, Anica, te prosim nečesa — poslušaj, Anica, ne jokaj, samo to še, potem je konec — in da se bo moglo to zgoditi, te prosim, da me podpiraš —!«

Anica se ni zmenila, jokala je naprej.

»Ali mi obljubiš —?«

Molk, ki je nastal, je motilo samo Aničino pritajeno ihtenje.

»Kaj —?« je dejala čez čas, ko se je za silo umirila.

»Da me boš podpirala.«

»S čim?«

»S tem, da me —,« globoko je zavzdihnil Oskar in počakal — »s tem, da me — pozabiš.«

Čudovito mirno je govoril Oskar, sam ni vedel, odkod ima to moč. Mislil je, če ne morda od tega, ker je gledal danes že smrti v oči?!

»Ali mi obljubiš —?« ji je dejal vnovič, ko se je zravnal pokonci in ji rahlo stisnil roki. »Reci — da, potem bom miren — —«

Vlak je vozil že k zadnji postaji, ko se je Anica toliko umirila, da mu je mogla odgovoriti s komaj slišnim »da«.

In ko so izstopili, ji je Oskar zašepetal še na uho: »Danes se nisva mogla posloviti, pridi jutri zvečer v katedralo, tam pred tabernakljem bo najino slovô — — —«

Vnovič so se spogledali soizletniki, ko so opazili objokano in opotekajočo se Anico in bledega Oskarja — pa so si mislili — posledica pretresljivega dogodka na jezeru — — —

V.

Polmrak je bil, ko je stopil Oskar v katedralo. Dolge, tajnostne sence so se iztegovale po svetem prostoru, večna luč se je kopala v škrlatni svetlobi pred tabernakljem in pozdravljala Boga, za katerega so jo ustvarili, da zanj živi in gori.

Redki pozni častivci so še klečali po sprednjih klopeh, oni, ki se še niso mogli ločiti od svojega Boga. Težke glave so jim klonile nizko doli na prsi, misli pa so se jim mudile bogvekje, morda pri onih, radi katerih so prišli sem.

V Oskarju je divjal zadnji boj.

Še so bili sveži odločilni sklepi včerajšnjega dne, a kljub temu mu je bila stopinja negotova, ko je stopil v svetišče, da vzame slovo za vselej.

Poslednjikrat se je spomnil vsega in poslednjikrat mu je vstalo v potrti duši vprašanje po rešitvi. Prazno je odmeval odgovor v veselja praznem in razžaloščenem srcu, in gorje, porojeno za poslednjo uro, mu je stiskalo k tlom zadnje upe, vžigajoče se v njem.

»Prevaran! Kakor brez pomena, brez smotra vstaja v daljavi življenje — — — Kaj lepota, kaj resnica! Ali ne vara ves svet? Ali ni človeško srce ukanjeno od vsega, ali ni vse njegovo hrepenenje kakor zabloda, kakor laž —?« V poslednjih vprašanjih se zvija obupana duša, ko govori nesrečna te besede.

Ali naj obupuje duša tudi njemu —?

Večna luč mu v čarobnih žarkih sveti v odgovor — nemirno plapola, da bi obsvetlila in obžarila vso okolico in zlasti tabernakelj.

Kakor z istim silnim nemikom prešinjena je podobna njegovi duši — — In vendar! Kaj je nemir uboge duše v primeri z nemikom večne luči! In vendar! Kaj je ljubezen človeškega srca v primeri z ljubeznijo Ljubezni same — —!

Globoka skrivnost se odpira pred tabernakljem bolnemu srcu. Tudi Oskarju je bila razodeta fisti trenutek — — —

Tiho in s počasnim korakom se je bližal Oskar oltarju, kopa-jočemu se v bajni luči. V srcu se mu je tresel zadnji nemir, v duši pa zadnji strah — strah pred poslednjim svidenjem.

Pa pokleknil je pogumno k Anici pred oltarjem.

Tiho je bilo vse naokoli. In ona mu je govorila globoko v srce, počasi, jasno in razločno — — —

Bila je pripravljena. Kakor v dolgem boju preizkušena — in vendar je trajal ta zadnji boj samo en dan! — je v sveti mirnosti obljubila vse. Vdala se je. Z vdanostjo v obrazu in brez solz v izsušenih očeh, je rekla k slovesu:

»Oskar moj, zadnjikrat z Bogom! Pred Bogom je najina ločitev — pri Bogu se tudi snideva... Bog s teboj!«

Še enkrat se je v obeh srcih kakor gorje podvojeno in bolešno dvignilo z vso bolečino, preden so se raztrgale poslednje vezi med preteklostjo in prihodnostjo — — —

Poživljen je stopil Oskar iz katedrale. V njegovo dušo je svetil žarek — trajen in nad vse, kar je bilo, vzvišen — — —

DRABOSNJAKOV AHASVER.

Fr. Kotnik.

I.

Naš »redov« med slovenskimi pisatelji Andrej Schuster - Drabosnjak, »poređen pauer v Korantane« je bil plodovit delavec na polju ljudskega slovstva. To nam pričajo njegova dosedaj znana dela, a tudi doslé še neznani prepisi, ki nam jih je ohranilo slovensko koroško ljudstvo in ki jih skrbno čuva kot dragocen zaklad izza davnih dni.

Eno izmed neznanih Drabosnjakovih del je ljudska knjiga o večnem židu Ahasveru, motiv, ki ga hranijo tudi naše slov. narodne pripovedke o večnem šuštarju in ki je skrit tudi v pripovedkah o zaprti smrti.¹

Prepis je našel v Svečah v Rožu moj bivši celovški učenec Rok Pak. Manuskript je v usnje vezan, 4°, in dobro ohranjen. Obsega več stvari, izmed katerih poročam za sedaj samo o večnem židu Ahasveru. Ahasver sega do 73. strani in je na tri dele razdeljen. Naslov se glasi:

PREROKOUANJE OD TEGA EBEKSHVSTARJA

kateri je she od tista zhasa ukateram je Kristus te Krish na to goro Kalfarjo nosou kateri se she dendonashnje per shiulenji snaida kateri je biv an hudoben Jud inoi she dendonashnji po Suite bandra is jemenam AHAZ FERUS kateri je per Kristusavam terplenji prizhiozh biv. Na Slovensko Spraho prestavljano od Andreasa Shuestarja Drabosinjaka tu je ena Pauro v Karantano inoi Thomasa Puhwaldarja kateri je shribou v tam lete 1850.

Na prvi strani knjige stoji v gajici: »Te Bukve slišijo Johanu Dobniku V kostajnah stanujoč V golšovu per Kaižniku.«

Vemo, da se je Andrej Schuster rodil 1768 na Kostanjah, o Tomažu Puhwaldarju pa mi ni ničesar znanega.

Pred seboj imamo pač prepis koroškega »bukovnika«, ki je znal pisati in brati in je prepisoval rokopise in knjige, kakor so to delali mnogi, mnogi njegovi vrstniki okoli Vrbskega jezera, ki je vzbudilo Drabosnjaka po Rožu, kjer je snoval za statvami Andrejaš, doli v Podjuni, kjer je citral in pel Fr. Ledu-Lesičjek, in v Mežiški dolini, ki ima starega Šmelcarja, zapisovalca narodnih pesmi okoli 1800, in

¹ Glej: Dr. Fr. Ilešič, Sitni prilozi, 2. Zatvorena smrt. (Vječni žid) v »Zborniku za narodni život i običaje južnih Slavena.« Knj. X. sv. 1. U Zagrebu 1905. Str. 7.—8.

Matija Kresnika-Prosenca, in tam gori na zelenem Pohorju, ki je rodilo Jurija Vodovnika iz skomerske fare. Cela vrsta jih je teh, bukvarjev, pesnikov in pevcev iz naroda.

Opomba na prvi strani o lastniku knjige Dobniku, rojenem na Kostanjah, nam je dobrodošla, ker nam pove, da je bil mož iz Drabosnjakove fare nad Vrbo ob Vrbskem jezeru, in nam priča, da so se njegovi spisi nahajali tudi v najbližji celovški okolici, na Golšovem in celo v Šent Rupertu pri Celovcu. Ne vemo pa, koliko je Puhwalder Drabosnjakov spis spremenil, ne, koliko in kaj je sam dodal oziroma na novo prevedel.

II.

Poglejmo najprej vsebino I. dela!² »Pavlus od svetega Pisma dohtar«, ki je bil tudi škof v »Šlesbingi«, pravi, ko je bil še »mihen« fant in v »Bitenbergi« študiral, to je bilo pozimi v letu 1547., je šel domu k staršem v »Haimburg« (Hamburg). Prihodnjo nedeljo je videl pri predigi med ljudmi velikega moža stati, ki je imel dolge lase, da so mu črez ramo segali. Bil je skoraj bos, gledal je v »predižnika« in je z veliko pobožnostjo predigo poslušal. Kedar je predižnik Jezusovo ime izgovoril, se je tisti mož vselej »do flov« pripognil, na svoje prsi »povdarjov« in milo zdihoval. Na sebi ni imel drugega oblačila kakor dolge hlače, katere so bile »drobno strgane«. Zdelo se je, da je bil okoli 50 let star. Več ljudi ga je videlo »skozi mesta rajžati« in so ga videli v »Engelonti«, »Frankrajhi«, v Italiji »al na Vaščam«, v Peržiji in Španiji noj »v Polne« (Poljski), »Olisiji« (Liefeland), »v Moskovu«, v Šotlandi in v več različnih krajih so ga ljudje videli in z njim govorili.

Temu možu se je vsak človek čudil in imenovani Svetega pisma dohtar je po končani predigi izpraševal, kje bi ta mož bil. In ko je izvedel, je pri njem »noter kero«. Mož mu je takoj začel pripovedovati, kako dolgo je bil v mrzli zimi, in mu je vse modro dopovedal. Dejal je: »jaz sem rojen ljud v Jeruzalemi z imenom AHAZFER. Moje rokodelstvo je bilo čevljarsko. Bil sem pričujoč pri Jezusovem križanju in pri njegovi smrti. Od tega časa sem veliko dežel in mest preromal.« Povedal mu je, kar se je s Kristusom pri Pilatužu in Herodežu godilo, da je na slednje križan bil, vse je povedal noj še več kakor evangelisti noj prigodna pisma poročajo,³ kakšne vladne spremembe so se posebno v orientalskih deželah v tolikih 100 letih dogodile, on je videl od enega časa do drugega, karkoli se je »ževčnega« (zanimivega) zgodilo. Pa tudi o Kristusovih apostolih je

² Pri reprodukciji vsebine sem se služil — kakor razvidno — z izvirnikovo dikcijo.

³ Nemški original: Historischreiber.

vse natanko povedal, kako je vsakteri živel in na slednje trpel in kje je umrl, vse je natančno pripovedoval.

Ko je dohtar Sv. pisma Paulus vse od njega izprašal, se je čudil in je hotel še vse natančneje izvedeti in nato mu je začel Ahac Ferus vse natančno pripovedovati in je pravil:

Jaz Ahac Ferus sem v Jeruzalemu stanoval in svojo čevljarsko obrt izvrševal in sem vse videl in slišal, kar se je s Kristusom godilo in kako so ga križali. Tedaj smo mi Judje njega za »kecrarja« (Ketzer) imeli in za zapeljevalca celega sveta spoznali. Jaz sam sem rekel z drugimi vred, da je Kristus zapeljevalec ljudstva. Akoravno sem ga s svojimi očmi videl in slišal, sem ga pomagal z drugimi vred preganjati in s sveta spraviti ter celo pokončati. Nato so naši višji farji njega k smrti obsodili in slišal sem Pilatuža sodbo izreči in videl sem, kako so mu težki križ naložili. Nato tečem domu in svoji »hišni družini« pravim: »Sedaj bodo Kristusa pripeljali, pojdimo gledat, bote videli, kakšen človek je.« In vzel sem otroka na roke noj sem pred hišnimi durmi stal in čakam, da je Gospod Jezus prišel s težkim križem obložen. Ko ga oni k moji hiši pripeljejo, obstoji Kristus tiho in svoj težki križ na mojo hišo nasloni, kakor bi hotel malo počiti. Nato me je z drugimi Judi vred jeza prijala, začel sem Kristusa preklinjati in naprej goniti in sem mu rekel, da se mora hitro pobrati. Nato me je Kristus trdo pogledal, kdo bi jaz bil, in mi je tako rekel:

»Jes ozhem tukai ostati noi pozhiuati, pa ti jemash hoditi ziu suit venka do sodnega dnu.« Nato sem svoje dete raz roke dal, na tla posadil, nisem več tam ostal in sem za Kristusom šel, da sem vse videl in slišal, kako je bil on mučen, žalostno križan in umorjen. Ko je bilo že vse doprineseno, se mi je nemogoče zdelo, da bi bil brez njega. Nato se vrnem v Jeruzalem in nisem več do svoje hiše prišel in nisem več svojih otrok in žene videl, v tuje dežele sem se podal in sem šel iz enega mesta v drugo kakor žalosten pilgram (romar). Po nekaterih letih se zopet vrnem v Jeruzalem in sem Jeruzalem ves pokončan našel tako, da ni ležal kamen na kamnu. Zakaj me pusti Bog tako po svetu romati? Mislim, da hoče Bog na sodni dan ljudom živo pričo predpostaviti, da se bodo neverniki in pregrešni spomnili Kristusove smrti. Mislim, da bo Bog z nebes na me pogledal in da me bo hotel iz doline solz poklicati. —

Potem ko je Schuestar Ahac Ferus dohtarju Sv. pisma Pavlu vse povedal, se je podal v šole v Haimburg (Hamburg), kjer je ljudem historije bral in vse »žvaht« reči pravil, kar je v »orientališ« deželah slišal in videl, in je vse povedal, kar se je po Kristusovem rojstvu godilo, tako da se je vse čudilo in tako temeljito je pravil, da je vsak verjeti moral. Kar se pa tiče življenja Judov, ni veliko pravil,

ampak samo to, kar so ga vprašali. V Hamburgu in Danzigu so mu dajali denar, on pa je kvečjemu vzel 2 šilinga (to je 11 krajcarjev) in še ta denar je ubogim razdal, da bi pokazal, da denarja ne potrebuje, Bog njega sam oskrbi, ker za svoje grehe pokoro dela.

Ko je prebival v Hamburgu in Danzigu, ga nobeden ni videl, da bi se smejal. In v katerosibodi deželo je prišel, tiste jezik je govoril. Tistokrat je »sokororiš« (sächsisch) špraho tako govoril kakor bi v tistej rojen bil. Ljudje iz Hamburga, Danziga in s tam ležečih krajev so ga prišli gledat in poslušat in so sklenili, da je ta svet mož, ker rad posluša božjo besedo in o njej govori in z veliko pobožnostjo in častjo božje ime izgovarja. Kedar pa je slišal božje ime Jezus Kristus, je vselej milo vzdihnil. Nobene kletve ni mogel prestati. Kedar je slišal, da je kdo božje ime preklinjal, je vselej ostro svaril. Kedar je kdo božje trpljenje preklinjal, je vselej žalosten postal in milo zdihoval ter ga je opominjal, da tega ne sme delati.

Dohtar Paulus in več drugih so ga resnično videli. To se je resnično godilo v Haimburgi (Hamburgu), v Roštoki (Rostock), v Libeki, »Vmismarje« (Wismar), Danzigi, v »Könibergi« in v drugih krajih. Dohtar Paulus pove, ker ga je skrbno poslušal, zato pa mora gotovo resnično biti.

Leta 1575. je gospod sekretarius Krištof Krajus (nemški orig. Krause) in magister »Jakobus od Goldstaina« (orig. Hollstein) kot legat na kraljevem dvoru v Španiji bil. Ko se je vrnil, je pravil, da je sam videl moža z imenom Ahac Ferus in z njim »prav španiš« govoril. Še več drugih visokega in nizkega stanu ga je videlo in slišali so, da je on »prav španiš« govoril.

Leta 1599. »v mesenci Kosopersk« je od resničnega moža, kateri je iz Braunschweiga (»Praunšbeiga«) »Vstosburg« (Straßburg) prišel, pisano, da je ta Ahac Ferus ali »šueštar od Jeruzalema« v Avstrijo in na Dunaj prišel, od tam pa na Poljsko, iz Poljske v Danzig in potem se je v »Moskovo« podal.

Leta 1643 je tudi v Libeki bil, nazadnje v Liflonti in v Krakovi v Polne. V letu 1643 se je tudi v »Moskovi« veliko ljudem prikazal in je z njimi govoril. Nikdo ne ve, kaj vsemogočni Bog s tem možem namerava, vse bo pred sodnim dnem razodeło.

»Datum te 11 Merzi
v tam lete 1634

D W D

Krisostomus Dudelaus
Westphalus.«

* * *

II. del obsega »An zapopadik od teh 12 judovščah rodou, ker je sakteri rued Kristusi zano marfro navožou noj kaj sakteri rued zane štrafe terbeti more. Od štraf, katere so čriz te Jude prišle, kateri so pomagali Kristusa martrati. Tu je en visok štiman arcať vašči deželi, kateri je od začetka en rojan Jud biu Oman. Ta je z besiedu noj v šriftah vedov noj rezodeu inu pred štirimi lietami drukati pustou ino to pisanje lauta taku od štoma do štoma, od rodu do rodu, kakor se bo sedaj brano.«

TA I. SHTOM.

Ruben.

Ti, ki so iz rodu Ruben bili, ti so najprej popadli Gospoda na vrtu in so ga preč peljali. Bili so najbolj hudobni in so ga še kleli in zasramovali. Kazni, ki so črez nje prišle, so bile pa tele: »H prvemu«, česar koli so se oni doteknili in je še zeleno bilo, je vse v treh dneh usehnilo. »K drujem«, vse kar oni sejejo ali sadijo, nima nobenega ploda. Ko bodo umrli in bodo pokopani, na njih grobeh nobene trave ne bo zraslo.

TA II. SHTOM.

Simion.

Judi iz rodu Simion so pomagali Kristusa križati, brez vsega usmiljenja so ga na križ pribijali. Za tega greha deli morajo vsako leto »4 nehke nadluje« (4 lahke nadloge) žrpeti, da jim na rokah in nogah kri ven teče od jutra do večera.

TA 3. SHTOM.

Levi.

Judi iz rodu Levi so našemu Gospodu Jezusu Kristusu v najsve-tejše obličje pljuvali in so ga s pestmi bili. Zavolj tega greha morajo sedaj »veliče poteže nositi«, da ne morejo črez brado na zemljo pljuvati in svoj pljunec venkaj vreči.

TA 4. SHTOM.

Juda.

Tisti Judi, kateri so iz rodu Juda bili, so Jezusa Kristusa izdali, da je bil ujet in zvezan. Zavoljo tega greha bo vsako leto 30 oseb izmed njih pomorjenih. Eden drugega bodo izdali in umorili. Za kazen so eden drugemu v svojem rodu tako nezvesti.

TA 5. STAM.

Zabulon.

Judi iz rodu Zabulon so za Kristusovo suknjo pod križem kockali (»burflali«). Zavaljo tega greha imajo vsako leto »na 25. den Merciusa« nadlogo, da iz njih slezen kri teče, od jutra do večera morajo kri pljuvati.

TA 6. SHTOM.

Isachar.

Judje iz rodu Isachar so Jezusa Kristusa k stebru privezali in grozovito bičali, na njegovem telesu so veliko 100 ran naredili. Zavaljo te pregrehe ima tisti rod vsako leto »25. den merciusa« veliko sto ran in »šremsov« na svojih telesih, tako da kri ven teče od jutra do večera.

TA 7. SHTOM.

Dan.

Judi iz rodu Dan so na ves glas vpili: »Kristusova kri pridi čez nas in čez naše otroke.« Za kazen čutijo vsak mesec na svojih telesih posebne nadloge. Nekateri imajo strašne bolečine, da jim rane pokajo, ki strašno smrdijo in ne morejo drugače zaceliti kakor da se s krščansko krvjo čez in čez namažejo.

TA 8. SHTOM.

Gad.

Judi iz rodu Gad so Kristusu trnasto krono iz tistega trna spletli, ki ima 50 trnov na eni šibi. Krono so z železnimi rokavicami delali, da se niso zbadli in so jo Kristusu z velikim smehom na glavo postavili, z vso močjo gori tolkli, da so trnji skozi črepinjo do možgan šli. Ti Judje imajo zaradi te pregrehe kazen, da ima vsako leto »5. den merciusa« vsakteri 50 tvorov na svoji glavi, da od velike bolečine kri potijo in jim teče na zemljo od jutra do večera.

TA 9. SHTOM.

Esser.

Tisti Juidi, kateri so iz rodu Eser bili, so Kristusu najhujši »šlepernce dajali« in njegovo truplo vse razklali; zaradi te pregrehe je prava (noga?) eno ped krači kakor leva.

TA 10. SHTOM.

Nephtali.

Tisti Judi, ki so bili iz rodu Nephtali, so svoje otroke v svinjski hlev zaprli, da so mogli z drugimi Judi iti, ko so Kristusa od Anasø k »višimu farju« Kajfažu peljali. Ko so ga mimo hiše peljali, so njih

otroci v hlevih plakali in oni so Kristusa skušali: »Povej nam, Kriste, kdo je v hlevih zaprt?« Kristus je pa rekel: »To so vaši otroci.« Nato so pa dejali drugi Judje: »Ni res, so le svinje notri zaprte.« Nato je rekel Kristus: »Če so svinje, pa bodite svinje.« Nato so res svinje postali in cvilili kakor svinje in okoli hodili kakor svinje po 4 nogah, zato ima tisti rod za njih pregreho kazni, da imajo svinjske zobe in ušesa in smrdijo kakor svinje.

TA 11. SHTOM.

Joseph.

Tisti Judi, ki so iz rodu Joseph bili, so žreblje kovali, s katerimi bi imel Kristus pribiti biti. Med tem rodом je bila žena, kateri je bilo ime Beatrix. Ta je Judom svetovala, naj napravijo žreblje brez špic, da bo Kristus veči bolečine čutil. Za kazni imajo Judi iz rodu Joseph žene, ki imajo vsako noč polno »osteživih« črvov, ko dopolnijo 30 let.

TA 12. SHTOM.

Benjamin.

Judi iz rodu Benjamin so Kristusa z žolčem in jesihom na križu napajali, so gobo z žolčem in jesihom napojili in na trst nateknili in k ustom »podali«, da bi pil. Zaradi tega ne morejo »na viš« pogledati, sramujejo se govoriti, ker jim majhni črviči iz ust lezejo.

* * *

Pri bičanju je Kristus 5 tisoč udarcev prejel, 5475 ran je njegovo telo zadobilo. Tako je bilo raztrgano in razklano, da se je ajdu v srce zasmilil, da je ta rekel: Ecce homo.

Judje še niso imeli zadosti in so vpili: »Crocifige, Crozifige, to je križaj ga, križaj ga.« Z grehi tudi ljudje Gospoda dostikrat križajo. Citirano je nato E. S 33. 1. v. Johannes 5, 11. v., Es. 5, 1. v., Dan. 5, 29. v. Ljudem, ki požrtno jedo in pijo, se bo godilo, če se ne spokorijo, kakor Herodežu, ki je bil od črvov sneden. Nepravični »rihtar« Pilatus je Kristusa k smrti obsodil, čeravno je vedel, da so ga Judje izdali. Nato je ta človek sam sebe vpehnil, mrtvega so vrgli v šterno, notri pa je hudič tak strah delal, da noben človek ni mogel mimo te šterne iti tako dolgo, da so truplo iz šterne zvekli in v globočino morja vrgli, toda spet ni truplo »od ta špensta« (Gespenst) pokoja imelo. Vsako barko, ki se je tod mimo vozila, je hudič potopil in morali so truplo spet venkaj vzeti in so tisto mrtvo truplo v švajcarsko deželo poslali in »v Luciferjovo izaro« vrgli, katero je v neki visoki gori. Tam notri je še dandanašnji. Hudič ima svoje veselje. Ob

gotovih časih tako strašno rjove in vdelje, tam notri ima vsak teden svoje »marakelne« in čudna dela in jih bo do sodnega dne imel. »Tukai se jema en vsaki verni kristjan per tam strašnam exempelni spomeniti ta djanja te hudobije blisik se varouati, kir jemamo Exempel na tam peklenskam Pilatuži, kateri je ano hudo smert vzev, de še ta semla noi ta voda nja trupuo ni terpeva.«

* * *

III. del je naslovljen: »Spomien tah Kristjanou kateri bojo brali od tega ebek Shuestarja«. Stvarnik je iz lastne volje poslal svojega Sina na svet, ki se je človeškemu rodu razodel. Nepokorne angele je kaznoval. A tudi človeški rod je bil Bogu nepokoren, prišla je nadenj vsa nesreča in grenka smrt. Bog pa je bil z njim že tedaj dober in ga je otel pogubljenja, ljudje so svoje napake spoznali, Bog se jih je milostno usmilil, strl je kači glavo, božji sin je prišel na svet. Satan ga je skušal, ljudje so ga zasramovali in ga imeli za grešnika, ker je s colnarji jedel in pil. Pripravili so ga tako daleč, da je bil čisto potrt in kakor največji levi so okoli njega rjuli (psalm 21.). Obsodili so ga na smrt na križu. Izmed Judov je bil ravno tako kakor drugi hudoben tudi tisti šuster Ahac Ferus in se je najhudobniši in najgrozovitniši proti Jezusu obnašal, bil je njegov najhujši sovražnik in je divjal kakor lev. Ko pa je Kristus ž njim govoril, je postal iz Savla Paulus, iz napihnjene ponižen in stanoviten spoznavavec Jezusa Kristusa. Ni se čuditi, da Ahasver ni prej spoznal Kristusa, ko so vsi Judje vpili »Vstran z njim«, nazadnje pa je zaslišal kakor prerok Izaija v II. postavi. S kraljem »Dafidam« pravi: »Oh gospued izulici mena iz jame tah nadluei (nadlog) noi postaui mena na skauo, čier bom jez stanouitno jeti zamogou, de bom zamogou tabe houaliti, kier boš mene pomagou.«

Čeravno je črevljar Ahac Ferus vse to pred veliko sto leti pravil in pri kristjanih »ni zamogel spoznan biti«, vendar še ves čas o tem v naših »opounačnah dežielah« tega dela sveta isto govori. Kristus je hotel skritega, a vendar očitnega spoznavalca prave vere imeti ob času svojega grenkega trpljenja. Čeravno ga je Bog razsvetlil, je vendar prej »brez cuibna« pred Pilatužem z vsem ljudstvom vred vpil: »Nja kri pridi čriz nas ino čriz naše otroče.« Math. 27. Tistim Judom, ki niso o velikonočnem času v Jeruzalem prišli, kateri so prebivali v drugih mestih in deželah, ki morebiti niso vedeli, kaj se je v Jeruzalemu ob tem prazniku godilo, tistim je Ahac Ferus grozovito dejanje nečednih »purštov« judovske sinagoge dopovedal, je dejal, »če mi zunaj pokore ostanemo, pojdemo vsi vkup v pogubljenje.« Na svojem dolgem popotovanju po svetu je Ahasver Kristusa

očitno pred vsemi ljudmi spoznal, ni mislil kakor poprej njega zatajiti, kakor se s teh bukelc zastopi, Bog čudovito vodi ljudi, »en liep exempel« zato imamo na Egiptovskem Jožefu, na ovčjih pastircih, na stari Sari, na neplodni Elizabeti, na aposteljni Pavlu in na drugih. Vsi ti so bili na tem svetu od Boga »vižani«, tako se je godilo tudi z Ahasverom, ki je poprej Kristusa preklinjal, zaničeval in preganjal. Ko pa je Kristus nanj pogledal kakor na sv. Petra, se je skesal in ga spoznal skozi več sto let, v čudnih deželah ga je častil in hvalil in svojo napako vsem ljudem razodel in to za pokoro imel, kakor se dosedaj bere. On vse razume in zna vsak jezik govoriti kakor »te folk uprafinciji«. Ker je v Novem testametu posebna milost Sv. Duha, je »brumni in sv. mož Ahac Ferus« vse lahko storil, ker je v Boga zaupal in se je v tolikih 100 letih vseh jezikov lahko naučil. »Žalostni mož« Ahasver bo še dolga leta okoli hodil kakor je potovalo več romarjev, Abraham, Izak, Jakob in izraelski otroci, kakor tudi Gospod sam in ljubi apostoli in veliko drugih svetih, da so blagoslov prinašali kakor se bere »iz gistorije« starega in novega testameta. Ahasver je ravno v teh letih (1774) zaporedoma od enega kraja do drugega potoval in je še dandanašnji na potu. To se zdi človeku »ževčno« in težko, toda božje sodbe in reči so skrite, pravi sv. Avguštin. Ahasver je moral »skuez use šprahe«, da bi se vsem ljudem dopovedalo in da bi se k pokori obrnili. Ker nekatera trda srca čisti uk svetih evangelijev ni spreobrnil, mora Ahasver še dandanašnji in do sodnega dne po svetu hoditi, ker mu je Kristus za kazen naložil, da bo en pastir in en ovčji hlev spreobrnjenih Judov in ajdov postal. (Johannes na 10. postavi.) Toda nekateri porečo, saj sam Kristus pravi pri sv. Matevžu na 11. postavi: »Jaz sem iz srca ponižen in krotek,« in ker je Kristus vsakemu dobro storil, ni verjetno, da bi bil Ahasveru zavolj ene nepremišljene besede to težko kazen naložil. Takrat je imel skrb, da nas odreši in so vsi naši grehi na njem ležali.

Tisti, ki zvesto Sv. pismo berejo, se lahko spominjajo, kako pridno je Kristus ljudstvo učil, vsakemu dobro storil, »Farizejarje« in druge svaril, kakor pri sv. Matevžu na 23. postavi beremo.

Koj pri Lukežu na 13. postavi, ko je tako grozovitno tepen in klan bil, ni nobenega preklinjal ali zmerjal, kakor spričuje Izaija na 53. in prvi list sv. Petra na 1. postavi 2. 4., da ni ust odprl in je vse potrpežljivo prenesel pred »Hanasam« in Kajfežem in pri Hero-dežu in tudi pri Pilatužu. Ko so pa jeruzalemske žene njega obžalovale, jim je rekel, kakor Lukas pove na 23. postavi: »Oh vi ščere jeruzalemske, kna jokejta se čriez me, ampak čriez sebe ino čriz vaše otroče. Zakaj bote uidale, bo te čait prišou, de poračete: zveličane so te persi, katere niso doile noi e telese, katere niso rodile.« Tedaj poreča h goram: »Padite čriz naš,« noi k hribom: »Pokrite nas.« —

Ko je Kristus na križu visel, je rekel: »Oča odpusti njim, oni ne vijo, kaj na mena dopernašajo,« to je govoril za tiste, ki se spokorijo. Za tiste pa, ki so ga ob času njegovega trpljenja zasramovali kakor Farizeji »inu u šriftah večeni,« kakor sv. Markus na 50. postavi pove: celo nespokorni trumi Judov, kateri v nepokori ostanejo, zavolj njih se je zemlja stresla, skale so se razpoknile, sprednje zagrinjalo v templju se je na dvoje raztrgalo, jame mrtvih so se odpirale in je temota postala črez vesoljen svet in je veliko svetih, ki so spali, vstalo in so se veliko ljudem prikazovali.

III.

Pripovedka o Večnem židu Ahasveru je daleč naokoli razširjena. Kje in kdaj pa je nastala, še ni povsem jasno. Da je izšla iz orienta, dokazuje poročilo v »Historia (anglicana) major«, kjer pripoveduje Anglež Matevž Parisiensis (1228), ki je živel v Parizu, da je spoznal nadškof, ki je prišel iz Armenije na Angleško, nekega Jožefa, o katerem so baje že tedaj vedeli, da je ob Kristusovem križanju živel in s Kristusom govoril. Jožef se je prej imenoval Carthaphilus. Ko so peljali Kristusa k sodišču, ga je udaril s pestjo in rekel: »Idi hitreje, Jezus, idi, zakaj se obočavljaš?« Jezus ga je resno pogledal in rekel: »Jaz grem, toda ti moraš čakati, da se vrnem.« Carthaphila je nato Ananias krstil in dobil je ime Josephus. Od tega časa blodi po svetu in prebiva sedaj v Armeniji. Vsakih sto let zboli, a po bolezni postane zopet 30 leten mladenič. V svojem 30. letu je namreč Zveličarju to sramoto napravil. — Ta Josephus je prišel torej iz orienta. Pripovedka je morala biti takrat v orientu med vzhodnimi kristjani že precej razvita.

Njen postanek pa sega preko 12. stoletja nazaj, ker imajo tudi Arabci sličen mit, ki ga stavijo v 16. leto hedžre (7. stoletje).⁴

Na zapad je prodrla pripovedka zelo pozno, ob koncu 16. in v začetku 17. stoletja. Ko pa se je pojavila, se je zelo hitro razširila in razvila. Najstarejše nemško poročilo o Večnem židu je datirano v Šlesvigu z dne 9. junija 1564, v njem pa se omenja tudi že leto 1575 in v dodatku omenja, da so »tega moža ali juda« tudi 1599 v decembru baje v Danzigu videli.⁵

Prvi nemški tisk, na štirih kvartnih straneh, je iz leta 1602. Prirejevalec prvega tiska, ki se imenuje Ch r i s o s t o m u s D u d u l a e u s W e s t p h a l u s, je predrgačil date, 1542 v 1547, 1564 v 1602 in tudi nekatere stvari v tekstu. Iz štirih kvartnih listov je nastalo sčasoma 32 oktavnih listov, iz »poročila« je vzrastla ljudska knjiga o Ahasveru.

⁴ Podatki iz »Wetzer u. Weltes Kirchenlexikon«, II. Aufl., 6. Bd., str. 1930 sl.

⁵ Goedecke, Grundriß der deutschen Dichtung, II. Aufl., str. 569 sl.

Sl. 47. George Clausen: Bretonska kmetiška deklica. (Collect. H. L. Florence, Esq.)

Sličen razvitek nam nudita naša »Duhouna branua«,⁶ pa tudi Kolomonov žegen je nastal na podoben način. Da so podobne stvari, bodisi prazno-verne ali apokrifne, kaj radi tiskali na posamezne 4° ali 2° liste, zato priča tudi »Delava«⁷ in slični listi, ki sem jih na Koroškem videl.

L. 1602 je izšla na Nemškem prvič historija o večnem židu: »Kurze Beschreibung und Erzählung von einem Juden mit Namen Ahasverus.«

Če primerjamo vsebino te knjižice z Drabosnjakovim prevodom, vidimo, da je I. del Drabosnjakovega Ahasvera prevod nemške ljudske knjige o večnem židu.

Leta 1602 je v dodatku še omenjeno l. 1575, ko so srečali žida v Madridu. (Prim. odstavek pri Drabosnjaku!) Ni pa omenjeno v knjižici iz l. 1602, da je prišel 1599 v Avstrijo, na Poljsko in Moskovo, seveda tudi ne, da je hodil l. 1643 po Lübecku, »Liflonti« in po Krakovem. Že iz tega sledi, da je Drabosnjakov Ahasver preveden iz knjižice, ki je bila tiskana po l. 1643, III. del pa celo po l. 1744.⁸

Že knjižica iz l. 1602 poroča, da je Paulus von Eitzen, doktor Sv. pisma in lutrovski škof v Schleswigu, l. 1542 iz Wittenberga, kjer je študiral, svoje stariše v Hamburgu obiskal in tam neko nedeljo v cerkvi pod prižnico videl Ahasvera, takšnega, kakršnega tudi naš prevod opisuje. Drabosnjak ni prestavil »von Eitzen«, in seveda tudi nima lutrovskega škofa, ker je to namenoma izpustil. Že knjižica iz l. 1602 ima Gospodove besede: »Ich will hier stehen und ruhen, du aber sollst gehen,« kar Drabosnjak prevaja: »Jaz očem tukaj ostati noj počivati, pa ti jemaš hoditi« in pristavlja: »ciu sviť venka do sodnega dnu.« Pisec iz l. 1602 se je podpisal: »Chrisostomus Dudulaeus Westphalus,« kakor navaja tudi Drabosnjak, ki datira I. del z dne 11. marca 1634, medtem ko pravi že v poročilu, da je bil 1643 v Lübecku in Moskvi. Primerjajmo številke!

	Najstarejše poročilo	Chrisostomus Dudulaeus Westphalus	Drabosnjak
Dr. Paulus v Hamburgu	1542	1547	1547
Ahasver v Madridu (v Španiji)	(dodatek) 1575	1575	1575
Ahasver v Avstriji	(dodatek) 1599	1599	1599
Datum izdanja	Šlesvig, 9. jun. 1564	1602	11. marca 1634
Ahasver v Lübecku in v Moskvi	—	—	1643
Ahasver še hodi po svetu	—	—	(III. del) 1744

⁶ Fr. Ramovš, Zanimiv koroško-slov. rokopis, ČJKZ, II. l. (1920), str. 288.

⁷ Glej ČZN III. Donesek k zgodovini praznovanja med koroškimi Slovenci.

⁸ Nimam nobenega starega nemškega tiska, da bi primerjal prevod. Imel sem ga v Celovcu, a sem ga moral vrniti dunajski knjižnici (l. 1918); primerjam po vsebini, ki je navedena v Wetzer-Weltes Kirchenlexikon, 6. Bd., str. 1923 sl.

Kaj še sledi iz tega? Da sta II. in III. del pripovedke nastala veliko pozneje in da v nemških poročilih in ljudskih knjigah o Ahasveru, kolikor so meni znane, sploh nista bila. Ne navaja jih najstarejše poročilo, ne ljudska knjiga in ne Goedecke. S tem pa še ni rečeno, da jih ni bilo. Drabosnjak je pač prevajal iz knjižice, ki je pozneje dobila tisto obliko, kakršno nam nudi slovenski prevod. Saj je bilo med nemškim narodom veliko izdaj ljudske knjige o Ahasveru, večnem popotniku. Tudi ni dognano, da so bile najstarejše knjižice tiskane v »Leydenu in Bauzenu«. Görres⁹ pravi: Die Volksbücher wurden in Köln und vorzüglich in Nürnberg zu Tausenden nach allen Richtungen hin vertrieben. In Frankreich war Troyes der allgemeine Stappelplatz, von wo aus sie, in gleicher Menge, nur in der Form sorgfältiger und korrekter wie bei den Deutschen, sich über die Nation verbreiteten.« Sedaj tudi razumemo, zakaj so bili baje tudi naše praznoverne knjige (Kolomonov žegen) in praznoverni listi-letaki (Delava) v »Celiranie« »vdrukani«.

Splošno je potemtakem vir za I. del Drabosnjakovega Ahasvera dognan. Prevod se naslanja, kolikor sem ga v Celovcu primerjal, popolnoma na nemški original, ki nam celo pojasnjuje nekatere kraje (n. pr. vmismarje etc.), kar sem v oklepajih v vsebini omenil.

Ahasvera piše Drabosnjak skoraj vedno Ahac Ferus, kar je mogoče bilo že v nemškem originalu tako pisano, mogoče pa po lokalnih vplivih, Ahac se kot osebno, a tudi družinsko ime v celovški okolici pogosto nahaja. Müller August¹⁰ navaja: Ahasvē'rus, Achaschwer'osch — Name mehrerer persischen Könige, Name des ewigen Juden, kar tudi kaže na vzhodni izvor imena in pripovedke. Omeniti bi še bilo, ali je v slovenskih narodnih pripovedkah ohranjen spomin »o večnem šuštarju«.

Narodno pripovedko »od večnega (šuštarja) čevljarja« je zapisal J. Novak v Podbrezjah,¹¹ ki pa je drugačna. Tudi na Koroškem še sedaj živi med narodom.

V Dobrli vasi pripovedujejo o njem sledeče:¹²

Ko je naš Zveličar nesel svoj težki križ na goro Morijo in je bil od zadetih mu ran že čisto zmučen in oslabljen, je hotel pri bajti,

⁹ Die deutschen Volksbücher. Nähere Würdigung der schönen Historien-, Wetter- und Arzneibüchlein, welche theils innerer Wert, theils Zufall Jahrhunderte hindurch bis auf unsere Zeit erhalten hat. Heidelberg bei Mohr und Zimmer 1807. Str. 11 in 12.

¹⁰ Allgemeines Wörterbuch der Aussprache ausländischer Eigennamen, 5. Aufl. Leipzig 1870.

¹¹ Glasnik 1859, 3. zv.

¹² Zapisal I. Krajnc iz Dobrle vasi, ki je kot podporočnik jugoslovanske vojske padel v koroških bojih pri Šmarjeti v Rožu.

ki je stala ob potu, počivati. V tej bajti je živel in šival neki čevljar. Kristus je hotel nasloniti težki križ na bajto. Čevljar pa ne pusti nasloniti križa nanjo, češ, da se mu podere bajta, in ga nažene. V sveti jezi mu pravi Kristus: »Jaz nosim svoj križ sedaj, ti pa ga boš nosil do sodnega dnu.« In od tistega časa nosi večni šuštar svoj težki križ in roma po svetu. Včasih se še prikaže starim ljudem, mladim se ne, ker ti nič več ne verujejo.

V Maloščah pri Beljaku¹³ pripovedujejo o večnem židu, da je že dvakrat šel mimo Beljaka v Rož. Ko bo tretjokrat šel tam mimo, bo pa sodni dan. Tudi sedaj se še prikazuje. Ripejevim dekletom v Dobrli vasi se je nekoč prikazal. Tako majhno človeče je bil, da ni bilo drugega kakor pa duh. Nosil je čevljarski predpasnik, tako majhen možiček je bil, da je komaj sam sebe bil »gvant₆k«. — Da vsebuje pripovedka iz Dobrle vasi glavni moment historije o večnem židu, je jasno. Hišo jeruzalemskega čevljarja je spremenilo ljudstvo v čevljarsko bajto na deželi.

* * *

Ozreti se nam je na II. del naše slovenske ljudske knjige o Ahasveru.

Zgodbe stare zaveze nam pripovedujejo čudovito lepe stvari o Jakobu, njegovih sinovih, posebej še o egiptovskem Jožefu, katerega je slovensko koroško ljudstvo videlo tudi na odru, kajti Drabosnjak je prevedel ali priredil tudi igro o egiptovskem Jožefu. Jakob je imel dve ženi, Lijo in Rahelo, za kateri je služil dolga leta, da si jih je pridobil. Imel je 12 sinov. Ti so bili: Ruben, Simeon, Levi, Juda, Dan, Neftali, Gad, Aser, Izahar, Zabulon, Jožef in Benjamin. Hčerko je imel samo eno, ki se je imenovala Dina. Ko je bila Dina v 17. letu, so jo ugrabili in Simeon in Levi sta pomorila roparje. Jožef je bil Rahelin sin. Bratje so ga prodači v Egipt, ker je očetu izdal njih grehe. Kakšni so bili ti grehi, nam Sv. pismo ne pove. Jožef je dosegel v Egiptu visoko dostojanstvo in je v sedmih suhih letih pomagal tudi očetu in bratom, ki so prišli v Egipt po žito. Simeona je zaprl v ječo, ko je svoje brate poskušal, če je Benjamin res doma. 12 sinov in 70 duš je začenjalo rod izraelski, pravi Sv. pismo. Število 70 je sveto število, kakor tudi 12.¹⁴ Kar pripoveduje Drabosnjak o dvanajsternih judovskih rodovih, nima z Ahasverom direktne zveze, pač pa vsebuje zgodovinsko resnico, da je izraelski rod za svoje grehe,

¹³ Pravil Lovro Mikl, Malošče.

¹⁴ Fr. Lampe, Zgodbe I. d. str. 133. O stalnih številkah glej: Hübsch Arthur, Stajáci brojevi u njemačkoj narodnoj pjesmi od XIII. do XIX. vijeka. U Zagrebu 1906. Poročilo o tej knjigi: ČZN IV. (1907), str. 185, 186.

storjene Odrešeniku, še danes razkropljen po vsem svetu, kakor je tudi Večni Jud podoba židovskega ljudstva, ki je zavrglo Gospodovo usmiljenje in mora zato do konca dni bloditi po svetu (Wetzer-Welte 6, 1934). Naslov II. dela pravi: »Tu je en visok štiman arcať v vaŝci deŝeli, kateri je od začetka en rojan Jud biu, Oman (zapisal? razodel?). »Onan je židovsko ime, Judova sinova sta bila Her in Onan. Ali je to isto in je Oman potvorjen iz Onan?

Drugi del je apokrifen. Vplivala je nanj slabo prebavljena srednjeveška mistika, pomnoŝena s praznoverjem¹⁵ in na koncu II. dela srednjeveška literatura o hudiču (Teufelsliteratur).¹⁶

Za Joŝefa II. so bile take knjige, celo Cochem, prepovedane, ker je bilo v njih preveč mistike.¹⁷ A ljudstvo je take knjige zvesto hranilo. Tako so se nam v prepisih ohranili deli poznejŝe Duh. brambe in Kolomona, Antikristi, razliĉni »ŝegni«, pisma iz nebes itd. To so deloma tudi izrodki pietizma in mysticizma, ki so priŝli iz Nemĉije med naŝe ljudstvo.

* * *

Tretji del, »s p o m i e n t e h kristjanou, kateri bojo brali od tega ebek Šuesterja,« je moraliĉen pouk, ki ga je lahko spisal tudi duhovnik, ker je vedel, da je prigodba o Ahasveru med ljudstvom sploŝno znana. Vera o koncu sveta in o prihodu Antikrista je bila v zaĉetku 17. stoletja sploŝno razŝirjena. Da se je tudi dalje ĉasa ohranila, za to nam priĉajo med nami Antikristi, saj imamo rokopise o njem tudi iz zaĉetka 19. stoletja. Preden je taka literatura priŝla k nam, je preteklo dokaj ĉasa. Tudi za francoskih vojsk je moĉno pretresla duhove. Ker je posebno Koroŝka videla tudi nebroj potujoĉih ljudi in občutila grozovitosti francoskih vojsk, je umevno, da je bilo ljudstvo za te stvari posebno dovzetno. Saj je to vplivalo tudi na pesniŝtvo. Koť priĉa Kristusovega trpljenja in smrti in koť spreobrnjenec je postal veĉni ŝid predigar o pokori, iz Savla — Pavel, stanoviten spoznavalec Kristusa Gospoda.¹⁸

Vir za I. del, in to je osnovni del Ahasvera, je dognan. To je prevod nemŝke ljudske knjige o Ahasveru, ki je nastala polagoma iz teksta na ŝtirih kvartnih listih iz l. 1602.

Goedecke² II., str. 570, navaja za Faustom celo vrsto izdaj, veĉinoma sloneĉih na fisku iz l. 1602. Za naŝ prevod bi priŝla v poŝtev

¹⁵ Glej: Grafenauer, O duhovni brambi in nje postanku. ČZN IV. I., str. 12. Prim. Duh. brambo, str. 89–94 in konec II. dela o ŝtevilu udarcev etc.

¹⁶ O literaturi o hudiču glej Goedecke, Grundriß² II. Bd., str. 479 sl. in na drugih mestih.

¹⁷ Fr. Rebol, Matija Nagliĉ. Čas, 1909 (III), str. 72.

¹⁸ Primerjaj Wetzer-Welte 6, str. 1934.

izdaja Nr. XXII pod x: »Gründliche und warhafftige Relation VOn einem Juden... Datum Refel den 11. Martij Anno 1634. oO. n. J. 16 Bl. 4.« Shranjena je v knjižnici v Rostocku.

Ta datum se popolnoma ujema z datumom na koncu I. dela, le kraj pri nas ni naveden. Naš prvi del obsega 20 pisanih strani 4° po 13–15 vrst. Naš prevod pa je imel še poznejši ponatis za predlogo, ker v vseh, vsaj meni znanih, nemških opisanih tiskih, manjkata II. in III. del.

I. del, osnova, je ostal večinoma neizpremenjen tudi v poznejših ponatisih, II. del je plod različnih ljudskih literarnih struj, III. del Ahasver, Savlo-Paulus, pa je iz Antikristove ljudske dobe. To nam priča letnica 1774, a tudi naslov celotne knjige: »P r e r o k o u a n j e«, in ne »prigodba«, »storija« ali kaj sličnega. Zato sklepam, da je že Drabosnjak imel pred seboj celoten tekst, ko je prevajal ali prirejal slovenskega Ahasvera, ki je postal tudi ljubljeneec slovenskega koroškega ljudstva.

Ptuj, dne 15. februarja 1922.

PRVA BESEDA.

Alfonz Gspan.

Preden sem stopil h kropilniku na steni in se pokrižal, sem si ogrnil temno sukno, da sem bil bolj podoben smrti kot samemu sebi. Pokrižal sem se in stopil na cesto, sredi mesta blodečih, išočih. To je bilo v onem predmestju, kjer je še vel veter, prepojen z vonjem pomladi, kamor še ni zrlo solnce s čistim, zlatim očesom; ah, saj se je tupačam ustavilo nad suho, visoko lipo, ali vselej si je zastrlo oči, z mračno tančico, navadno pa so gorele na oglih luči in iz velikih oken so padale svetle proge na cesto.

Smrti — ne sebi — podoben hodim po žalostnem predmestju mraka, zaviti v temno haljo, da še ni videlo oko čistote, življenja, zagrnjenega z zastorom smrti. —

ZAPISKI.

SLOVSTVO.

Silvin Sardenko: **Dekliške pesmi.** 1922. Založila prodajalna K.T.D. H. Ničman.

Čital sem jih z rastočim ugodjem ter sem bil slednjič nad knjigo naravnost zadržan. Kajti speť sem po dolgem, dolgem času imel v rokah knjigo, ki jo je napisal resnični umetnik, in to sem tudi poudaril, ko sem v pričujoči oceni napisal odstavek o modernih. Tisti odstavek je važen.

Mislim, da more Sardenkove »Dekliške pesmi« čitati in doživljati vsakdo, ki je še človek in ki ni bolan in zastrupljen od dandanašnjih krivih prerokov in odreševalcev trpečega človeštva.

Dokler imamo take pesnike, kot je Silvin Sardenko, smo še zdravi, in je vendarle upanje, da nas ne bodo ugonobili razni dadaisti, zenitovci itd.

Vsrkavajočemu kristalno čiste, zdaj pri-tajene, zdaj zvonko šumljajoče stihe »Dekliških pesmi«, se mi zdi, da me ogrinja večerna zarja, dehtenje vrtnic, tišina sobe, ki jo predramlja le enomerno tiktakanje večne ure. Na teh verzih ti plove duša kot v lahnem čolnu po tihi, solnčni gladini belih samot. A neopazno si se približal temnim lesovom, kjer ti ogrne dušo tajno zvenenje:

Vse nevidno se za vidnim skriva,
vse življenje se v skrivnost preliva

in začuden se zaveš, da te je odlični lirik privedel na svoji tihi ladjici do brega poslednjih skrivnosti, ki mučijo dekliško srce.

Toda vsa ta pot je bila lahno plovenje, ki so ga spremljali ubrani zvoki harfe.

Kdor te preko narastlih studencev, mimo kipečih vrhov do temnih lesov tako vodi, je sam v sebi skladen; ta ubranost pa ni nikaka artistska poza, temveč plod notranjega, za molkom samote odigranega boja in je prav zato tako iskrena in vplivajoča. Od »Mladega jutra« je prehodil dolgo pot navzgor. Ali ni vse Sardenkovo ustvarjanje od početka do danes veren izraz njegove samolastne pesniške hoje? S to svojo najnovejšo knjigo je došel na vrhunec. Sedaj je čas, da se ozre naokrog in nam ustvari nove umetnine. Dokaj jih je tudi v tej zbirki.

Vse to posebno poudarjam z ozirom na sedanjo liriko in njene predstavitelje, ki so docela razbili vsako obliko, ki jim je pojem stila nekaj čisto tujega in smatrajo za umetnino vsak divji krik, ki so ga krčevito iztisnili iz — možganov.

Glavni vzrok namreč, da vplivajo ti proizvodi na človeka nasilno in sovražno, zavrtajoč se vanj kot izstrelak, je v tem, da tak umetnik intenzivnost svojega doživljanja nasilno stopnjuje s svojo voljo, ne pa z intelektom kot menijo površni presojevalci najmlajših. Če je močna volja vsakemu drugemu udeleževanju ne samo potrebna, temveč je predpogoj uspeha, pa je umetniškemu ustvarjanju naravnost škodljiva, ker potvarja in nasiljuje resnično doživetje, ki ga je rodil zagoneten hip kontakta s kozmičnostjo.

V »Dekliških pesmih« pa je vsak verz preprost, jasen, rekel bi, prozoren, ponekod se celo izostri v pointo, kar daje pesmi preizrazit pečat objektivnosti.

Vso zbirko preveva tipičnost. Pesnik je že v gotovi razdalji do življenja in nadvladovalec je samoljubnega jaza, vsled česar se njegovo umetniško resonančno

dno odziva strunam tuje duševnosti z isto jakostjo kot lastni. Po tej oznaki je Sardenko pri nas čisto svojevrsten lirik, ki bi ga vzporedil z Župančičem. Oba živita kakor izven časovnosti, poenostavljajoč življenje — ki se kaže subjektivistu, jetniku miljeja, kot šarena halja — v zibajočo se linijo etične tehtnice.

Forma Sardenkovih pesmi očituje strogo izpiljenost. Glede izbere bi pripomnil, da celotno ubranost moti katera tu pa tam posejana, res samo rahlo dahnjena igrčka (ki bi jasneje izvedena izzvenela svojo misel krepkeje) in nekaj epigonskih izrazov.

Odlična oprema knjige je zelo prikladna vsebini. Po vsem tem je ta najnovejša slovenska zbirka izmed najlepših pesniških knjig. Kako to, da je ne vidiš v izložbi Jugoslovanske knjigarne? Miran Jarc.

William Shakespeare: Beneški trgovec. Igrokaz v 5 dejanjih. Poslovenil Oton Župančič. Druga, izpremenjena izdaja. Izd. in zal. Nova Založba, Lj. 1921. Nova knjižnica, 7.

Prva izdaja te knjige je izšla l. 1905 v »Prevodih iz svetovne književnosti«, ki jih je izdajala Slovenska Matica. Obe prestavi primerjati je velezanimivo. Skoro vsa težja mesta, vse finejše izrazne in miselne konstrukcije so prevedene nanovo. Očividno se je prevajavec medtem poglobil v razumevanje izvirnika. Nič manj zanimiv pa ni razvoj Župančičevega jezika ob tem prevodu. Ta stran je tako očividna, da je ni mogoče zamolčati. To, kar opazamo v razvoju Župančičeve originalne poezije, je posebno jasno tu ob isti snovi: kako postajajo izrazi vedno preciznejši, kako te na vsakem koraku preseneti beseda za to, za kar bi ti rabil cel stavek ali moral pojem orisati ali ga samo naznačiti. Župančičev jezik se je od prve prestave tega dela do druge tako izbrusil, da ta res sledi z malimi izjemami izvirniku korak za korakom, besedi za besedo, in opazamo, to, kar smo že pri »Snu kresne noči« omenili, da ima prevod samo par verzov več kot original — kar je nedvomen znak prevajalčeve virtuoznosti.

Da nam postane značaj prevoda jasnejši, oglejmo si ga primerjajoč ga s prvo izdajo

in angleškim izvirnikom »The plays of W. Shakespeare accurately printed from the text of Mr. Steeven's last edition«, vol. IV. Lipsko. 1805, str. 103 sl. Opozorili bomo na mesta, ki so posebno posrečena ali o katerih bi želeli, da jih prevajavec v bodoče še bolj izpili.

Že začetek, str. 29, 7, 104 (kadar nava-jamo strani, je prva številka stran v novi, druga v prvi, tretja pa v originalni izdaji), je popolnoma izpremenjen; nova prestava se drži misli in izraza izvirnikovega, dočim je prva prosta in deloma okorna.

Konec Antonijevega govora, str. 36, 14, 110, šepa, čeprav se je v novi prestavi približal originalu v toliko, da se rima.

Proza drugega prizora je pridobila na aforistični izpiljenosti.

Na str. 36, 14, 110 se mi zdi za my little body prvotna prestava »mala osebnica« boljša kot nova »malost«, mogoče bi bilo še najboljše kar »malo telo«.

Str. 28, 15, 111: Porzia se mi zdi za played false v prvi prestavi »se je pečala« boljše kot v novi »spletkarila«.

Občuten napredek je pogosto v malenkostih, opozoril bi na str. 42, 18, 114 za well »prav« namesto prvotnega »dobro«.

Kot na mojstrsko izboljšano mesto, čeprav v slovenskem izrazu že skoraj prenasičeno mesto opozarjam na Shylokov govor »Obresti ne...«, str. 45, 22, 117.

Slab je v obeh prestavah rimani konec 1. dej., str. 49, 25, 120. Obakrat je nemo-goča rima prej »tëm — vëm« in sedaj — »tëm — dnëm«, pa tudi pravi smisel originala ni pogojen, ker tam v svoji samozavesti Antonio pravi, da se njegove ladje povrnejo en mesec pred določenim dnem.

Prestava str. 58, 34 in 128 »slaba črta« za simple line of life mi ne ugaja, tudi obstoja mogoče kak izraz za line of life — življenjska črta na dlani — sevé to spada v tehniko vedeževanja.

Str. 61, 36, 130: these foolish drops do somewhat drown my manly spirit, izraz topiti za drown se mi zdi nesrečen, ker poraja dvoumnost, ki jo še pospešuje prvotna prestava »mehčati«; bojim se, da bo beseda razumljena v pomenu schmelzen, dočim pomeni ertränken, betäuben,

ersticken in bi jo bilo treba nadomestiti z izrazom, pri katerem bi bila dvoumnost izključena.

Lep napredek je od prestave prve izdaje »približanja« do »pohoda« nove za besedo reproach, str. 65, 40, 133. Neinteligentni Lancelot namreč rabi v svoji pretirano izbrani govorici besedo reproach (očitek) za approach (približanje), kar da v angleščini besedno igro precejšnje komike. V drugi izdaji se ji je Ž. približal s tem, da je formalno pridržal besedno igro z zamenjavo prvega zloga: pohod za prihod, obenem pa ustvaril pojmovni paralelizem reproach = očitek: pohod ter approach = približanje: prihod. Podoben primer pridržanja formalne besedne igre s prenosom v pojmovni paralelizem smo konstatirali na zelo težavnem mestu v »Snu kresne noči« in ga lahko smatramo za tipično vrlino Župančičevih prestav.

Lep napredek napram prvi prestavi je rimani konec Shylokovega govora na str. 66, 41, 134, kjer se mu je posrečilo pridržati besedno igro in obenem obliko pregovora.

Beseda shrine, str. 71, 46, 139, je nezadostno predstavljena s »skrinjo«, ker pomeni »oltar« ali skrinjico s svetniškimi ostanki, relikviar, na kar jasno kaže tudi sledeči izraz »dihajoča svetnica«. — Govor kraljeviča maroškega pomenja v novi prestavi, sicer velik napredek.

Posebno napredoval je Porzijin govor v 3. dej. 2. priz., ki je bil v prvi prestavi mestoma naravnost netočen.

Str. 87, 60, 151: upon the rack (natezalnica) — prvotna prestava »na kolo razpet« se mi zdi boljša kot nova, ker je jasnejša.

Str. 95, 66, 157: prvotna prestava »stava« se mi zdi boljša kot sedanja »vadljava«. Obakrat je na tem mestu originalni tekst nekoliko skrajšan; prestava sledi v tem oziru Schlegel-Tieckovi prestavi.

Str. 105, 75, 165: turn to men se mi ne zdi dobro s »se med moške vrineva«, ker je pomen: se izpremeniva v moške ali se preoblečeva za moške.

Str. 106, 77, 167: »... the Moor is with child by yon« je predstavljeno z »napih-

niti« po nemški Schlegel-Tieckovi prestavi, po kateri je posnet tudi naslednji izrek Lancelotov. Brez ozira na original pa je igra z bel in zabeliti izborna.

Str. 107, 77, 167, je igranje s pripravljanjem kosila in besedo »cover« (pokriti, pogrniti mizo k jedi) prevedeno po Schlegel-Tieckovi prestavi, kar ne izrabi vseh možnosti originala; besedna igra s pogrniti in pogreniti, ki sicer ne odgovarja pomenu originala, je prav posrečena.

Str. 111, 82, 171, swollen bag-pipe, predstavljeno obakrat »volnast«, po originalu »napet, napihnen«.

Str. 114, 85, 173, se besedna igra soul (duša) in sole (podplat), ki imata enako izgovarjavo, ni posrečila prevesti.

Str. 122, 93, 180, je bilo prvotno upright pravilno predstavljeno kot pravičen, v novi izdaji pa izpremenjeno v srčen, ki ne odgovarja pomenu.

Str. 131, 102, 186: the moon shines bright — »svetal je mesec« se mi ne zdi primerno za izvirnikovo »mesec svetlo sije ali sveči«.

Str. 137, 108, 191: velik napredek napram prvotni prestavi. Besedna igra »let me sive light, but let me not be light; for a light wife doth make a heavy husband« — besedna igra light (luč, lahek) je predstavljena na isti način kot smo zgoraj str. 65, 40, 133 omenili. Ob pridržku formalne besedne igre je premaknjen pomen po načelu pojmovnega paralelizma: luč : lahek = svetla : metla, — ob »lahki« ženi (metla) je težko soprogu.

Str. 137, 108, 192, igra z dvojnim pomenom besede bound: zavezan, hvaležen in zvezan. Kakor prestavi dobesedno igro in pomen, je v slovenščini brez opazke po moji sodbi premalo samoposebi razumljiva.

Str. 140, 111, 194: »or half her worthines that gave the ring« dobesedno »ali (če bi bili poznali) pol vrednosti nje, ki je dala prstan« je predstavljeno: »(Da veste, kako moč ima ta prstan) pol več od nje, ki dala vam je prstan,« kar je gotovo pogrešno in bržkone posledica nesporazumljenja.

Str. 144, 114, 197: beseda »cuckold« je predstavljena s Schlegel-Tieckom s »kro-

nati« (krönen); beseda pomeni doslovno »postaviti roge«, »ženo izneveriti«; da bi imelo v slovenščini kronati ta pomen, mi ni znano, izraz je bržkone posledica nemške prestave.

Str. 144, 115, 197: darilno pismo od vse zapuščine, je v verzu neblagoglasno, razen tega pa naravnost neslovensko — edini slučaj v vsej knjigi, ki je žalil moj jezikovni čut.

Fr. Stele.

Dr. Dragotin Lončar: **Politično življenje Slovencev.** — Ljubljana, 1921. 80. Str. 177. Izdala in založila »Slovenska Matica«.

Ta v predelani in pomnoženi drugi izdaji (prvikrat l. 1906) izšli spis obravnava dogodke iz slovenskega političnega življenja med letom 1797 in 1919. Ker se je pisatelj omejil izključno le samo na izrazite slovenske stranke, struje in politične ideje, zato je razumljivo, da je doba pred l. 1848. jako skopo obdelana. Menim, da nekoliko po krivici. Res je sicer, da avtonomna zastopstva naših pokrajin niso bila slovenska v ožjem pomenu besede, — toda člani, recimo stanovskega zbora kranjskega, so bili vsekdar v prvi vrsti vedno le zvesti Kranjci. Politične pravice, ki so si jih izvojevali od centralne vlade, so prišle v korist in dobro tudi deželi in njenemu slovenskemu življu, njihovi porazi pa so bili posredno usodni tudi za ves nadaljni pomarčni razvoj političnega življenja Slovencev: saj je dediščino stanov prevzela kesneje baš ravno avtonomna slovenska deželna uprava. Poznejša kardinalna zahteva slovenskih politikov po zedinjeni Sloveniji ima svoje predhodnike v skladnih teritorialnih zahtevah bivših deželnih stanov kranjskih, kar bi — da so se bile izvršile — uresničenje poznejših zadevnih stremeljenj neprimerno olajšalo. Vsled odpora Nemcev in Italijanov sicer stanovi niso uspeli s svojimi zahtevami, a kronist beleži verno tako politične poraze kot tudi politiko zamujenih prilik.

Kolikega pomena bi bilo tudi za največji razvoj svetovne politike, da je ostala n. pr. Goriška trajno v zvezi s Kranjsko, kateri je bila priključena l. 1803. Franco-

ska okupacija je l. 1809. to zvezo razdrlo, po reokupaciji pa kranjski stanovi niso prišli do besede: julija 1814 je kranjska deputacija sicer prosila za reaktivacijo deželne ustave, a so jim odbili. Važne spremembe so izvrševali brez njihovega sodelovanja: z l. 1815. so podredili Goriško in prejšnji kranjski del Istre tržaškemu guberniju, Kranjsko z beljaškim okrožjem pa so nameravali prideliti Gradcu, kar je pri cesarju preprečil grof Wurmser. Meseca aprila 1818 se je sicer govorilo o predstoječi združitvi celovške kresije z ljubljanskim gubernijem, ali ostalo je samo pri (3. avg. 1816 ustanovljenem) kraljestvu Iliriji, ki pa je bilo večalimanj samo nominalna oblast. Koncem l. 1828. so prosili kranjski stanovi cesarja, da se obnovi izza XIV. stoletja obstoječa zveza Kranjske z istrskim Primorjem, ter da sme tamošnje plemstvo zopet posecati kranjski deželni zbor. L. 1839. je kanonik Praprotnik na stanovskem zboru ponovno zahteval, da se Istra, Devin, Kras in Trst zopet združijo s Kranjsko, — glede reškega vprašanja je dunajska vlada še l. 1803. izjavila, da hoče proučiti zahteve kranjske dežele. L. 1848. se je priklopitev Istre od uradne strani ponovila, Slovenci so jo podpirali in šli še dalje: zahtevali so enotno Slovenijo.

Kljub migljaju nadvojvode Ivana so menili Slovenci, da je s kako adresno ali avdienco vse opravljeno. Nekateri so nasvetovali deputacije, čemur so se »Novice« (1849, str. 122, 128, 138, 144) protivile in prigovarjale, naj se Slovenci ostalih kronovin sami izjavljajo za združenje in ne nalagajo odgovornosti samo Kranjcem. Glede Istre se je parkrat dobro oglasil »Slavjanski Rodoljub« in skušal razkrinkati italijanske namere; o Goričanih pa je pisala dunajska »Presse«, da si tudi jedro slovenskega prebivalstva želi lastne kronovine, česar niti »Novice« niso hotele prikrivati. Zanimivo je, da se je uradna »Laibacher Zeitung« (5. julija 1849) v teh zahtevah postavila odločno na slovensko stran, češ, da gre tu za reintegracijo naroda, ki ga je zgodovina raztrgala na mnogo delov, — ljubljanska občina pa je,

sklicujoč se na ustavo, zahtevala zedinjenje Kranjske, Koroške, Istre in Goriške s Trstom v eno kronovino Ilirijo. Kako v vso drugačno smer bi bilo krenilo vse javno življenje ob Adriji, da je našlo neposredne opore v jakem slovenskem življu in da ministrstvo ni ugodilo peticiji »einiger überspannter Wortführer des Italienerthums, die Wünsche einer bei weitem überwiegenden Majorität aufopfernd einer kleinen separatistischen Partei« (Laib. Ztg.) Komaj par mesecev zatem pa je minister Bach že očital celjskim poslancem separatistično samopašnost in pomanjkanje prave avstrijske zavesti, ko so prosili samo za premestitev kresije iz Maribora v Celje, ki da je pravo središče šfajerskih Slovencev.

Glede pouka v tej dobi bi pripomnil, da je na ljubljanskem liceju poučeval slovenščino Metelko, Kersnik je učil le ob nedeljah na obrtno-mehanični šoli v slovenščini, kot je to bil običaj na vseh nedeljskih šolah po deželi. Kakor na Kranjskem tako je tudi na Koroškem vprav duhovščina skrbela za slovenski pouk: iz poročila lavantinskega in krškega konzistorija za šolsko leto 1825. posnamem, da so bile vse takrat obstoječe ljudske šole šolskih okrajev Pliberk, Doberlaves, Velikovec, Tinje, Spod. in Gor. Rožne ter Kanalske doline slovensko-nemške (samoslovenskih takrat sploh nikjer imeli nismo!), v celovškem dekanatu je bilo od 15 trivialk 7 slov.-nemških, v beljaškem 10 nemških in 5 dvojezičnih, v Spod. Ziljski dolini pa 3 nemške in 8 dvojezičnih. Šele ko so pouk prevzeli izključno svetni, poklicni učitelji, se je položaj slovenskega šolstva na Koroškem občutno poslabšal. Toliko, da se ne bi tozadevna pripomba dr. Lončarja (str. 24) napačno tolmačila ali celo generalizirala. Slovenska duhovščina si je na polju ljudskega šolstva stekla sloves, da se je l. 1843. celo zadarski konzistorij potom dalmatinskega gubernija obrnil v Ljubljano po nasvet, kako bi se mogla v Dalmaciji v podeželskih šolah namesto laščine vpeljati tudi še »ilirščina«, ter prosil za učne knjige, kakršne so rabili na Kranjskem.

O Dežmanu pripoveduje dr. Lončar, da je dne 27. junija 1861 nepričakovano uskočil v nemški tabor. Resnica je, da se je Dežman nekako od leta 1852. dalje, ko je postal kustos muzeja, vedno bolj oddaljeval od Slovencev. Tudi pri volitvah spomladi 1861 je nastopil v rojstnem mestu Idriji na svojo pest kot kandidat (Slovenci so se sploh za te volitve malo brigali!) in izjavil, da mora deželni zbor skrbeti za umsko izobrazbo, narodno zavednost ter gledati, da se speljejo prebujene duševne sile naroda v tir pravega napredka in tekmovanja po vzorcu drugih velikih kulturnih narodov, zastopniki Kranjske se ne smejo kot kasta izolirati, politično-jerobstvo mora prenehati, itd. Že v tem proglasu svojim idrijskim volivcem (20. marca 1861) je torej vrsta nejasnih in dvoumnih izjav, ki pa nazadnje niso tuje volilnemu oklicu, ki ga je l. 1870. Dežman sestavil za nemškufarsko »ustavno društvo«, kjer stoji, »da gre prvakom le zato, take može odstraniti, ki bi se predrznili njim ugovarjati.« Da bo hodil lastna pota, se je pokazalo takoj v prvih sejah deželnega zbora (8. in 10. aprila 1861), ko sta dr. Toman in Bleiweis predlagala, da se smejo predlogi staviti in utemeljevati tudi slovensko ter da se slovenski sejni zapisnik izda v tisku istočasno z nemškim, se Dežman ni oglasil niti enkrat k besedi, dasi so predloga podpirali celo fevdalci. Isto je bilo na Dunaju: dr. Toman je vložil 8. junija interpelacijo radi uvedbe slovenščine pri pouku vseh predmetov na gimnazijah — Čehi so interpelacijo podpisali, od Poljakov dr. Smolka, od Slovencev pa le goriški poslanec A. Černe, če že hočemo razne voljene sodnike in okrajne glavarje prištevati v vrsto slovenskih poslancev. »Novice« so razočarane konstatirale, da Dežmana ni bilo med zagovorniki slovenskih zahtev: »tukaj ni dopuščen nikak izgovor, — kdor ni z nami, ta je proti nam, ta nam je protivnik.« Kocka je padla za obe strani; 27. junija je govoril Dežman sicer proti izjavi Črnefa, da so Slovenci parijski — heloti, češ, da mora proti temu kot Slovenec ugovarjati, v nadaljnjem pa je bil za slovenski pouk le v ljudski šoli, za višje

šolstvo pa da ne more zagovarjati odprave nemškega jezika in nemške kulture.

Pri opisovanju slovenskih političnih bojov bi ne smeli ostati neomenjeni ostri spori z našimi tujejezičnimi sosedi. Tako so n. pr. sklicali štajerski Nemci 30. maja 1869 v Slov. Bistrico shod proti zedinjeni Sloveniji, proti čemur se je 30. oktobra 1868 bil oglasil že tudi štajerski deželni odbor; avgusta 1869 je bil napovedan za Celje javen nemški tabor, — ko so Nemci zvedeli, da jih bodo Slovenci preglasovali, so opustili javno zborovanje. Istočasno so bili hudi dnevi tudi na Kranjskem: radi dogodkov na Jančah in v Vevčah je bila cela dežela pokoncu. Ljubljanski občinski svet in »ustavno društvo« sta v svojih vlogah na razna ministrstva ljuto napadala in denunciirala Slovence in posebno še slovensko duhovščino, ki da je vsega kriva. Kranjski deželni odbor je zavračal očitke, klerus je pa pozival ljubljanski občinski svet, da nastopi z obtožbo pred sodnijo. Take in podobne stvari so nedvomno za presojanje političnih dogodkov prav tako važne, kakor bi želeli, da nam pisatelj ni le z bibliofilno natančnostjo nabral različnih glasil, marveč da nam je nastanek in razvoj posameznih struj tudi pragmatično razložil. Včasih obvisi kaka trditev brez prave utemeljitve kar v zraku, n. pr. ona, da je bila l. 1898. dosežena sprava med »katoliško« in »narodno« stranko mrtvorojeno deťe, porodne stroške pa da je plačala narodna stranka. — Zanimiva so poglavja o političnih dogodkih izza izbruha svetovne vojne. Z ozirom na način in okoliščine, pod katerimi je bila sprejeta naša ustava, je važna konstatacija, da krfska deklaracija statuirala za sprejetje kvalificirano večino, Pašić sam je predlagal tripetinsko; slično zahtevo je takoj ob prevratu stavil tudi hrvatski sabor in znane »upute« delegatom Nar. Veća so predvidevale dvetretjinsko večino. S pojmom osebne odgovornosti je vsekakor nezdržljivo, da državnik, ki je radi odklonitve svojih ukrepov demisijoniral, zopet sprejme isto mesto, češ, da potem ni več vezan na to, kar je prej podpisal (str. 122). To je lahko mogoče v ultra-absolutistični državi, kjer mora minister na povelje

ostati na svojem mestu, nikakor pa ne v demokratični državi. Slovenec bi imel za demisije te vrste drugačno mnenje in drugo ime.

Jos. Mal.

Dr. Iv. Lah: **Začetki Slovenske Matice.** — Ljubljana, 1921. M. 8°. Str. 72. Založila Slov. Matica.

Discu moramo priznati, da si za sestavo tega spominskega spisa k 50 letnici ene naših prvih kulturnih ustanov pač ni dosti glave belil: večalimanj dobro preplankane notice in članki iz »Matičnega« koledarja ter »Novic« za l. 1865, ki govorijo o ustanovitvi Matice, — pa evo ti, stvar je gotova! Niti toliko, da bi bil pregledal par letnikov »Novic« nazaj in vsaj te kolikor more popolno ekscerpiral; tu bi n. pr. med drugim našel dopis nekega J. Š., ki se je že l. 1830 (str. 172) toplo zavzemal, da se po vzorcu Čehov osnuje matica slovenska. Škoda papirja in denarja, s katerim bi mogla »Matica« kaj koristnejšega napraviti!

Mal.

Prilozi za književnost, jezik, istorijo i folklor, knjiga prva, izšla v Beogradu 1921. Urednik je Pavle Popović. Za nas zanimiv je članek Šime Urlića: Jeli »Télégraphe officiel des provinces illyriennes« izlazio na srpsko-hrvatskom jeziku? Urlić pride do rezultata, da ne. Dr. Fr. Kos poroča o Grudnovi zgodovini Slovencev. O slovenski literaturi in bibliografiji poroča stalno Uroš Copic. List ima zelo bogat stvaren pregled tozadevne literature, kar ga dela posebno dragocenega.

Milenko D. Gjurić: **12 ex libris.** Izd. čsl. društvo zbirac̃ev in prijatelj̃ev ex librisov. Uredil V. Rudl. Praha 1922.

Vsebuje 12 res brezhibno tiskanih in motivno ter dekorativno zanimivih lesorezov znanega jugoslovanskega grafika Gjurića.

Historična slovnica slovenskega jezika. Spisal + dr. K. Štrelkelj, profesor slavistike na vseučilišču v Gradcu. Izdalo s podporo Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu Zgodovinsko društvo v Mariboru. 1922. Snopič 1.

Jezikoslovcev in jezikoslovnih razprav smo imeli in imamo Slovenci mnogo, toda sinteze, historičnega razvoja slovenščine podajajočega dela, tiskane historične slovnice — kljub znanim spodbujajočim besedam prof. Vondráka v prim. slovnici (str. 6) iz l. 1906 — še nimamo. Najprej bi jo bili pričakovali od Oblaka, morda tudi od Škrabca, od Štreklja pa — odkrito povedano — pač ne. Štreklja visoko čislamo kot nabiratelja in urejevalca narodnih pesmi in kot etimologa; historična gramatika pa je življensko delo zase, posebno slovenska, ker manjkajo zbirke materiala (monografije iz hist. in moderne dialektologije). Štrekljev historičen material je precej slučajen, nesistematičen in iz druge roke. Danes zahtevamo od hist. slovnice tudi temeljito upoštevanje fonetike; če pa prečitaš fonet. uvod »O glasovih slovenščine po njih izreki« (str. 54 sl.), moraš pač priznati, da je zelo preprosto.

Ker pa Štrekelj za vse to nič ne more, začnimo kar z neke vrste pred- in zagovorom, podpisanim od odbora »Zgodovinskega društva«. Ker govori ta predgovor o knjigi in delu samem, sem pričakoval, da se bo tu podpisal urednik Štrekljevih zapiskov, vendar sem po pregledu knjige moral priti do zaključka, da je hotel ostati nepoznan; le parkrat ni mogel več vzdržati za plotom in je dostavil par opomb (str. 26, 29, 33), kakor bi hotel izpolniti to, česar Štreklju ni bilo več mogoče (tako pové, kdaj je umrl Škrabec, da izhajajo njegovi spisi pod uredništvom Breznika in da je ta napisal novo slovensko slovnico). Iz predgovora samega pa izvemo, da je preteklo deset let, odkar je moral Štrekelj, ta svoja predavanja, ki niso dovršena niti v konceptu (!), opustiti. Kljub temu je že pred vojno hotelo avstr. naučno ministerstvo (dvakrat takol!) podpreti izdajo teh skript. Vojna je načrt pokopala. Leta 1918. dobi rokopis v roke »Zgod. društvo« in sklene izdati ga, »saj je bila tako priznanemu jezikoslovnemu strokovnjaku, kakor je bil prof. Štrekelj, poleg zbiranja narodnih pesmi pravo življensko delo baš ta slovnica.« Kar se tiče življenskega dela, se ne motimo preveč, če smo mnenja, da je bila

sestava teh skript v zvezi z graško stolico slavistike. Dalje beremo v predgovoru nekako očitane »Slovenski Matici« in dvema strokovnjakoma, ki naj bi bila predelala in izpopolnila (!) Štrekljevo delo. »Matico« sicer opravičuje odbor s tem, da nam pove, da je zožila svoj delokrog na izdavanje samo leposlovja, drugi del očitka pa še podčrtava: »Slovenska Matica je vrnila rokopis, kakor ga je bila sprejela; obljubljena strokovnjaka predelave nista započela.« Višek modrosti! Gg. pri »Zgodovinskem društvu«, pomislite: če »Matica« dela ne namerava izdati, ali ga bo dala predelati in izpopolniti? In če, kateri strokovnjak pa bo predelaval in izpopolnjeval tuje pomanjkljivo delo? Ali se ne pravi to, izdajati svoje delo pod tujim imenom?

Pri izdaji sličnih del je naloga urednika-strokovnjaka tehnična in dosledna ureditev; in zato je tudi odgovoren. Zatorej je izjava odbora (in urejevalca), da ne odgovarja za obliko dela, smešna in nesprejemljiva! Kdo pa naj prevzame odgovornost? Morda pok. Štrekelj, ki teh svojih zapiskov ni niti dokončal? Ali ni to pomanjkljivost pietete, naprtiti pomanjkljivosti izdaje avtorju, ki najbrže sploh niti nameraval ni izdati teh svojih beležek? Vprašujemo se tako, ker je izdaja kot taka površna in nedosledna. Takoj na prvih straneh boš zapazil, da je v enem in istem citatu polovica starih znakov za sičnike in šumevce prepisana v gajico, druga polovica pa se blesti v bohoričici. Dalje: kdo piše danes še Truber, posebno v delu, ki je namenjeno »za začetnike sloveniste in za nestrokovnjake«. Na račun zunanosti gredo tudi ruski naslovi na 33. str. sicer v izvirnem pismu, toda z deloma transkribiranim jatom (ê), oblika madyarska (str. 37) itd.

Za obliko je bil g. izdajatelj neposredno odgovoren, za vsebino pa posredno. Če namenim delo nestrokovnjakom in začetnikom — strokovnjak bo našel to stvarino drugje v popolnejši obliki (gl. sp.) —, jih pač ne bom pital z nazori in trditvami, ki so veljali mogoče pred 10 leti. Če bi gosp. izdajatelj kot slavist bil zasledoval

strokovno literaturo, bi mu bilo treba postaviti na takih mestih samo zvezdico in opombico: »današnje naziranje o tem gl. tam in tam« ali kaj sličnega. Tako bi n. pr. pri stavku, da je Bohorič »postal... oče pravopisu« (str. 3) in da je njegovo (podčrtal por.) delo živelo v Dalmatinovi prelogi sv. pisma (str. 5), bilo treba dostaviti sledeči citat: »Ramovš, F. Delo revizije za Dalmatinovo biblijo. Č. J. K. Z. I. 113 sl.«, kjer je jasno pokazano, da je šlo doslej preveč slovničarske slave Bohoriču, mnogo premalo pa Dalmatinu« (str. 132).

Tisti pa, ki je zasledoval poglavja historične slovenske gramatike izpod peresa prof. Ramovša, začenjajoča se s »Slovenische Studien« v zadnjem letniku »Archiva f. slav. Phil.«, nadaljevanje pa v strokovnem časopisju in zbornikih doma in v inozemstvu (Č. J. K. Z., Južnosl. filolog, Časopis pro mod. fil., Slavija; Beličev in Baudouinov zbornik), pač ne bo niči za trenutek dvomil, da je danes Štrekljeva historična slovnica — odveč, prvič vsled vsebine same, drugič pa tudi iz ekonomskih razlogov: zakaj izdajati slabše delo, boljše pa mora ležati v rokopisu in v odlomkih molče trobentati, da ne kaže objavljati Štrekljeve izpiske iz — Škrabca i. dr.?

Gospoda pri Zgodovinskem društvu, postavite dostojen spomenik Štreklju s tem, da izdaste njegove etimološke spise! Tudi njegove »Slovenske narodne pesmi« ne bi smele ostati torso; rajši naj ostane ta historična slovnica pri — 1. snopiču. M. R.

GLASBA.

Pavčičevih »Deset samospelov« je estetsko dobro izdelana muzika sedanosti manj odgovarjajočega stila, pa solidnega stavka.

Sattnerjeva kantata »V pepelnici noči« je muzikalno okusno izdelana in ima značaj, ki je kolikortoliko zanimiv. Še nekoliko boljša od »Assumptia«, ki tudi v predelavi še ni doživela svoje lastne podobe. Bržkone je celo

nekaj izgubila, tako da bi bila potrebna še ena predelava, ki bi iz obeh pobrala najboljše. Pričujoča kantata je bolj sintetično komponirana kakor vsa daljša dela tega komponista. Zlasti v oblikovnem oziru. Pa tudi glede domiselnosti, v kolikor se tiče motivičnega dela. Ravnanje s tekstom ni ti od daleč ne nudi tako zadovoljivih spoznanj. Deklamacija je le malo izrazita, tekst je na pevni glas kakor prilepljen, neprimerne ponovitve besednih zvez so skoro na dnevnem redu, kakor je tudi čudna uporaba zbora v različni zasedbi na mestih, kjer govori eden. Ne more se sploh reči, da je tekst deklamacijsko primerno interpretiran. Prej bi se dalo reči nasprotno. In velika je nevarnost, da tako nesoglasje med muziko in tekstom dela končno ne ovrže. Upajmo, da se to ne zgodi.

V Umetniški založbi »Treh labodov« v Ljubljani so izšli »Trije mešani zbori« Srečka Koporca, mladega komponista, ki je s tem delom prvič stopil v javnost. Njegove skladbe pomenijo lep začetek, ki obeta postati v svojem razvoju za našo glasbo upoštevanja vreden faktor. Da je načel pot, ki ga bo mogla pripeljati do lepih rezultatov, kažejo že ti trije zbori. Z vztrajnim delom bodo iz njegovih skladb izginile še one male nerodnosti, ki jih ima ta izdaja na nekaterih mestih in ki obstoje v tem, da so tu in tam glasovi peljani tako, da po nepotrebnem povzročajo težkoče. Skladbe so pač nujen izraz tega, kar je Koporc zdaj. Tudi je število takih mest minimalno.

Komponist Vasilij Mirk iz Trsta je v samozaložbi (Trst, Via Bocaccio 29/I.) izdal svoje klavirske skladbe, ki reprezentirajo najbolj obsežno izdajo te vrste, kar jih je doslej izšlo v Sloveniji. Deloma so skladbe bile že natisnjene v »Novih akordih«. Najboljše v zbirki so »Glasbeni utrinki« (razen II.), potem pa Capriccio. Ostale skladbe so dobre le deloma (primeri »Reveries«, začetek, prvi del »Bagatelle«, »Jugosl. rapsodije II« itd.) ali pa samo mestoma, tako da skladbam ne morejo dati pečata dobrega. (»Jugosl. Raps. I« itd.) Marsikje se v stilu približuje

Lisztu in drugim podobnim, bolj tehničnim komponistom.

Za klavir je pred časom izšlo troje skladb Stanka Premrla. Skladbe so lažjega stila, a dobre, zlasti zadnji dve.

Goričar in Leskovšek v Celju sta izdala dva zvezka samospenov komponista Risto Savina, od katerih reprezentira op. 13 (pet pesmi na Župančičeva besedila) dobre skladbe, op. 20 (tri pesmi na Župančičeva besedila) skladbe manj posrečenega značaja.

Od cerkvenoglasbenih publikacij bi imeli omeniti »Pred Bogom«, 14 mešanih pesmi za mešani zbor dr. Franca Kimovca. V zbirki si dobre in manj dobre skladbe držijo ravnotežje, vendar je kvaliteta vseh tolika, da bi bila zbirka kmalu postala vredna tovarišica njegove zbirke »Slava presv. Evharistiji«. »Pred Bogom« so pisane v bolj modernem slogu; posebno bi bilo omeniti št. 2., 4., 5., 8., 9. in 13. Če bi skladatelj nekatere skladbe izpustil, bi bila zbirka boljša.

Smatram, da so vedno pogostejša izdaja začetek dobe, v kateri bo slovenska pesem dobivala na književnem trgu tudi vedno večjo besedo, zlasti, ker je pričakovati, da stopi naša glasba preko naših mej na svetovni trg.

Marij Kogoj.

O narodni pesmi. Nadvse me je razveselil članek Marija Kogoja s tem naslovom v 7.–9. številki »Doma in sveta«, ne samo ker je glasbenik njegove veljave priznal temu preznačilnemu instrumentu izražanja naše duše umetniško vrednost, dočim mi jo je nekoč drug odličen muzik kratkomalo zanikal, ampak tudi zato, ker se je zavzel za čim idealnejšo prireditev naših napevov nekdo, ki je izmed najbolj poklicanih, da to nalogo prej ali slej lahko tudi — sam izvrši... Obžalujem samo, da je članek tako kratek, oziroma da je posebno na mestih, ki bi človeka še najbolj zanimala, vsaj lajiku nedoumljiv, ker vrže besedo, ki je jasna najbrže celo samo — specialistu.

No, nisem vzel peresa v roko, da posegam v stvari, za katere je kajpak treba več nego samo vanje zaljubljenega srca.

A prilika se mi zdi, da izpregovorim besedo o tistem, kjer so grešili — razen Hubada, ki ga imam prav zato posebno rad, in seveda razen znanstvenikov — menda prav vsi naši prireditelji v glaskah in besedah, a naposled tudi g. Marij Kogoj sam, — da izpregovorim o tekstu.

»Se davno mrači« — kaj se pravi to? Ali misli kdo, da je bil narodni pesnik tako neroden, da ne bi bil mogel reči: »Že davno se je zmračilo«, ali magari: »Se dolgo mrači«, ali sploh kaj, kar ima smisel in ne nekaj, kar ga nima — samo iz zadrege, v katerih delajo slabe verze umetni pesniki? Toda seve narod ni rekel tako, ampak poje ljudstvo tam, kjer »svet ga še okužil ni«, na primer moj Tolminec: »Že dan se mrači, mojga fanta še ni« itd. To je pa nekaj drugega, kaj ne? In večer za večerom lahko slišiš: »Snoč pa dav je slanca pala«, čeprav še živ krst ni videl slane zvečer, pa narod zato kajpak tudi ne more peti nesmisla. Narod pravi temveč: »Je pa davi slanca pala.« Ali — Toda, kdo bi našteval, ko kaže naša inteligenca — in ne samo ona, kolikor je že imamo s trotoarjev, ampak tudi ona z grude — vsak dan manj razumevanja za besedilo, da niti ne govorim, kako se ji zdi muzikalno in tekstualno višek lepote kakšna: »Dekle, zakaj tak žalostno.« No, vse to ne opravičuje njih, ki so se lotili prirejanja našega narodnega blaga za — tisk! Nerazumljivo n. pr. mi je tudi, kako Janko Glaser ni čutil, da mora stati v pesmi »Fantje se zbirajo« kitica: »Imel sem ptičico« pred kitico: »Imel sem ljubico«, torej simbolična, oziroma »abstraktna« pred »konkretno«. Taka je s prispodobami vsaj od Homerja sem. Če bi se prireditelji sklicevali na nabiratelje, a ti na narod, to ne more veljati, ker narod poje pohabljenе tekste, kakor že rečeno, samo tam, kjer — ni več sam na sebi. Zdi se mi prav tako, da ne velja izgovor muzikalnih prirediteljev, češ, tekst ni moja stvar. Če kje, je tu dvoje eno, in ako skvarjeno eno, skažen tudi drugi užitek. In tudi na to opozoriti, a res samo opozoriti, je bil namen tem vrsticam.

Dr. I. Š-i.

UMETNOST.

Zgodovinska razstava slovenskega slikarstva. Ena izmed najlepših strani letošnjega ljubljanskega velesejma je gotovo njegova požrtvovalnost za otvoritev zgodovinske razstave slovenskega slikarstva. Razstava je obsegala — v devetih prostorih srednje tehnične šole na Mirju — okrog 286 del, ki segajo v dobo od srede 16. stoletja do sedemdesetih let 19. stoletja. Razstavo je priredila Narodna galerija. 1. oddelek slik se je pričenal s tablam krilnega oltarja iz Mrzlave vasi in je vseboval nekaj najstarejših del do razdobja l. 1740., torej tudi še nekaj Metzingerjevih. Glavna slika tega oddelka pa je bila Fr. Jelovškova Madona, ki je bila eno najsijajnejših del cele razstave. V 2. oddelku so bila zbrana dela Metzingerjeva, posebno nekaj njegovih del iz zadnje dobe pred smrtjo. Ta dela prav dragoceno dopolnjujejo običajno sliko o Metzingerjevi umetnosti. V 3. oddelku so bila razstavljena najboljša in najtemperamentnejša dela Wergantova (Bergantova), ki je enako zanimiv kot portretist in žanrist. Njemu nasproti je stal drugi višek te dvorane: Cebejevo (Čibejevo) vnebovzetje. V 4. oddelku je tvoril Kremser Schmidt predpogoj za razumevanje Lajerjeve umetnosti v 5. oddelku. Poleg njega sta bila zastopana še dva Lajerjeva sodobnika: Potočnik in udomačeni Nemec Herrlein. V 5. oddelku je bil, kakor omenjeno, Lajer s svojim krogom, ki obvlada našo cerkveno umetnost tja do štiridesetih let 19. stoletja. V 6. oddelku se nam je predstavil Matevž Langus kot cerkven slikar, v 7. pa kot intimen krajinar in portretist. Poleg prejšnjih naših velikih mojstrov baroka je bil Matevž Langus najizrazitejša umetniška moč cele razstave. Langus temelji najgloblje v osnovah našega narodnega in kulturnega preporoda. V 8. oddelku se je odlikoval pomembni portretist iz srede 19. stol. M. Stroj, poleg njega pa naš najizrazitejši krajinar Karinger. V 9. in zadnjem oddelku je bil poleg Karingerja zastopan še Pernhart, slovenski Korosec, ki je tako obsežno objel naše gorske pokrajinske vedute kot nihče

drugi. Wolf, ki označa okus cele nastopne generacije, je bil žal v maločem zastopan, ker je slikal pretežno na steno. Most k novejši slovenski umetnosti pa sta naredila S. Ogrin in posebno realist Iv. Frankè. K tej in drugim slikarskim razstavam iz preteklih mesecev se še povrnemo z obširnejšim poročilom.

NAŠE SLIKE.

Vseh petero ilustracij tega sešitka nam kaže dela angleških slikarjev v 19. stoletju.

Prva dva, Millais in Rossetti, sta s Huntom vred utemeljitelja skupine slikarjev preraphaelitov (Pre-Raphaelite-Brooderhood). To združenje, ki se je ustanovilo leta 1848., si je stavilo deloma pod vplivom nemške romantike za smoter, nastopiti proti tedaj vladajoči akademski šabloni. Prepričanje teh slikarjev je bilo, da bodi vzor slikarjem le slikarstvo do konca 15. stol., natančneje do l. 1508, ko je odšel Rafael v Rim. Odtod ime. Njihov namen je bil točno proučevanje narave, jasno izražanje poglobljene duševnosti in ozir na krščanske ideje. V smeri preraphaelitov se giblje tudi Ford Madox Brown, čigar »Umivanje nog« je D. in Sv. prinesel v letošnji velikonočni številki (april).

John Everett Millais (1829–1896) je bil le kratek čas v zvezi preraphaelitov, pozneje se je izkazal jasnega impresionista. Njegova slika »Povelje za oprostitev« (pril. XXV.) nam kaže škotsko ženo z detetom v naročju, ki izroča zmagoslavno staremu ježniškemu pazniku povelje za oprostitev svojega moža, ki je prišel v ječo ob vstaji l. 1745. Soprog, oblečen v škotsko nošo (kilt), objema soprogo, ranjeno desnico ima v zanki. Pes se veseli svojega gospodarja in se vzpenja po njem. Zanimivo je, da je bila slikarjeva žena za model žene oproščenca in da cenijo ta portret kot najboljši, kar jih je slikar naslikal.

Dante Gabriel Rossetti je bil rojen v Londonu kot sin italijanskega literata Gabriela Rossettija in je umrl l. 1882. S početka je slikal po naziranjih preraphaelitov obširnejše slike, pozneje je prišel pod

vpliv Benečanov. Najrajši je slikal ženske podobe, izvečine v polfigurah, z značilnim, ne preveč realističnim obrazom, ampak idealno nadahnjnim, z globokimi skrivnostnimi očmi in velikimi ustnicami — romantične bolesi. Barve odgovarjajo zamisli, sijajne so in polne žara. Slikar ljubi zlatorumeno barvo, čisto svetlo-zeleno, rjavo, jeklenomodro in škrlataste luči, večkrat v lepih akordih. Njegove ženske podobe imajo običajno svetlorumene lase. V tem smislu je slikana »Devica sv. grala«, ki drži v rokah zlat kelih (sv. gral) zadnje večerje Gospodove. Slika je iz l. 1875. (Pril. XXVI.)

»Pes v jasliah« (pril. XXVII.) od slikarja Walterja Hunta (iz l. 1885.) je ljubka genre-slika. Dva telička hočeta k jasliah, pa pes si jih je izbral za ležišče in je v njih zaspal; zato se obočavljata priti bliže. Vsa živa bitja in vsi drugi predmeti so slikani z veliko natančnostjo in ljubeznijo.

»Ruta in Noemi« (pril. XXVIII.) je delo genre-slikarja Filipa Hermogena Calderona (1833—1878). Slikar se odlikuje po izvrstnem živem karakteriziranju in krepki barvenosti. Naša slika predočuje znani prizor iz sv. pisma v Rutini knjigi. Rodbina Elimelekova je pribežala ob času lakote iz Betlehema v deželo Moabljjanov. Tu umrjejo Elimelek in oba sinova, ki sta si vzela za ženi Moabljanki Orfo in Ruto. Noemi, žena Elimelekova, se vrača domov. Z njo hočeta tudi snahi. Noemi jima prigovarja, naj ostaneta v hiši svoje matere. Orfa se je dala preprositi in je ostala, Ruta pa se oklene svoje tašče in pravi: »Kamorkoli pojdeš, pojdem tudi jaz... Tvoje ljudstvo je moje ljudstvo in tvoj Bog je moj Bog.«

Priloga XXIX: »Bretonska kmetska deklica« je ljubka slika Jurija Clausena, roj. 18. apr. 1852 v Londonu, ki slika rad v gorkih tonih značilne angleške pokrajine, prej pa je slikal v pleinairu nizozemske ribiške tipe. V našem primeru mu je nudila slikarsko zanimiva Bretonska, ki uživa ljubezen prav mnogih slikarjev, nežen predmet za karakteristično individualno sliko.

J. D.

MISLI.

Vsa umetnostna sredstva izgube naposled svoj čar; največji mojstri postanejo polagoma sence. Očarati in osvojiti nas more le osebnost.

Knjiga, ki nam prvi pot vse pove, ne more postati naša prijateljica.

Marsikaj se vidi močno, pa je vendar samo napihnjeno. To velja tudi o knjigah.

Nekatera drobna pesem je na videz izumetničena igračka; a stihotvorec, ki je mnogo razmišljal o tehniki in pozna vse nje težave, jo ceni kakor resno delo. Marsikatera dolga povest se kaže kot umotvor, a izkušenemu presojevalcu ni dosti več, kakor dolgočasna igračka.

Kdor more po slišanju resnične pesmi takoj udariti v plosk, je ni doumel v njeni globokosti. Kogar je res ganila, molči.

Vsak umotvor govori več jezikov: drugače mladeniču, drugače možu in spet drugače starcu. Knjiga, ki je ne moremo na vseh treh življenskih stopnjah čitati z veseljem, ima le srednjo vrednost.

Ko bi nas resnično življenje popolnoma zadovoljilo, se ne bi zatekali k umetnosti. Torej se umetnost ne sme predolgo muditi z golim podajanjem resničnega, če ne, bodo ljudje odpadli od nje.

Vsak pisatelj, ki pošteno ceni svoj čas in ne išče svojega dobička, doživi in mora premagati dobo, ko bi najrajši svoje pero odložil za vedno.

Kako so ponemčevali slovenska krajevna imena. Dr. Miklosich navaja med drugimi sledeče primere: Drmali = Dürmaul, Suhogrlje = Zuckerhandl, Slatina = Latein, Razpotje = Rossboden, Zvenislav = Schweineruhm, Ratibor = Rotwurst, Vrbice = Fürwitz, Imelnica = Himmelwitz, Rokitna = Rotigel, Podmolje = Baumhl, Zagon = Sauhahn, Brlog = Bierloch, Velislav = Filzlaus.

V mojem domačem kraju so prekrstili vas »Senarska (vas)« v Schweindorf.

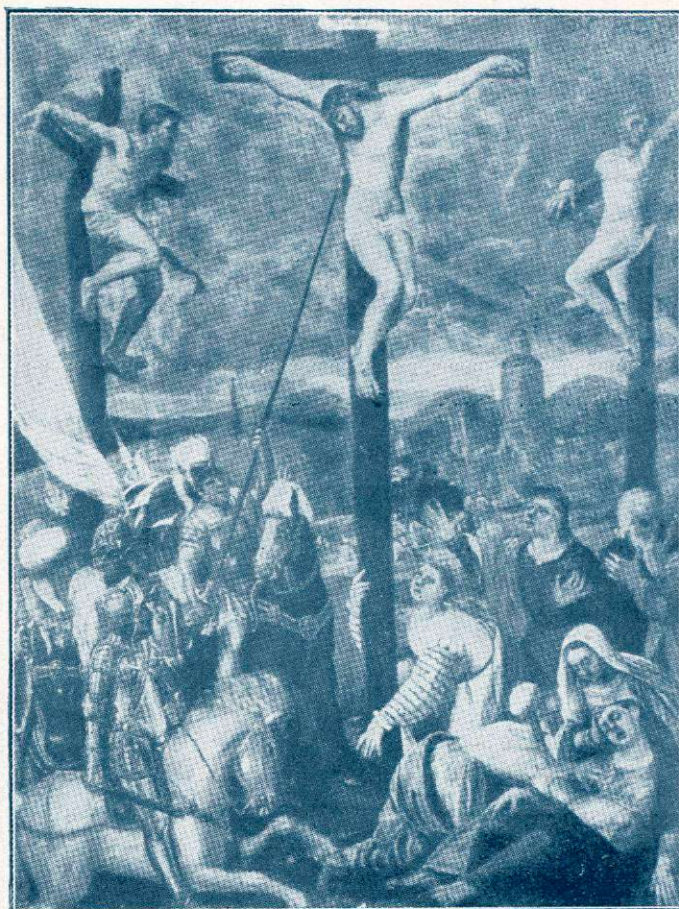
Tile primeri kažejo, kako nesmiselno je, krajevna imena prevajati v tuj jezik.

Dr. K.

Sl. 48. Sv. Nikolaj (slika na les iz podružne cerkve v Mrzlavi vasi).

Sl. 49. Križanje (neznani slikar). Župnišče v Šmarju.

Sl. 50. Zadnja večerja (slikar iz srede XVII. stoletja).

Sl. 51. Jelovšek Franc: Sv. Družina. Župna cerkev sv. Petra v Ljubljani.

PREJELI SMO V OCENO.

- Ant. Vodnik: **Žalostne roke**. V Ljubljani, 1922. Cena 10 Din. Strani 48.
- Alojzij Gradnik: **Pot bolesi**. Pesmi. Tiskala Učiteljska tiskarna. Založba »Jug« v Ljubljani. 1922. Cena nevezanemu izvodu 10 Din, vezanemu 13 Din, v usnje vezanemu z originalnim pesnikovim podpisom 30 Din. Teh izvodov pa je samo 200 na razpolago.
- Henrik Ibsen: **Gospa z morja**. Igra v petih dejanjih. Iz norveščine preložil Vojeslav Molè. Založila »Tiskovna zadruga«. V Ljubljani, 1922.
- Leonid Andrejev: **Plat zvona**. Novele. Poslovenil Jos. Vidmar. Založila »Tiskovna zadruga« kot 6. zvezek »Prevodne knjižnice«. V Ljubljani, 1922. Strani 132. Cena 12 Din. Po pošti 1 Din več. Knjiga prinaša štiri novele. — Noveli »Brezdno« in »V megli« sta v Rusiji izzvali mnogo debat. V literarne debate je posegla celo grofica Tolsta, ki je Andrejeva obsodila za pornografa. Poseben odziv pa je našla v ruski publiku zlasti prva od teh dveh. Knjiga je značilna za predvojno, predrevolucijsko dušno stanje ruskega naroda.
- Vitomir Feodor Jelenc: **1914 do 1918**. Spomini jugoslovanskega dobrovoljca. Ljubljana 1922. Založila in tiskala »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani. Strani 286; cena vezani knjigi 24 Din. To je posmrtno delo umrlega časnikarja in feltonista V. F. Jelenca. Knjiga je zanimiv zgodovinski dokument gori označene dobe z ozirom na Srbijo in deloma tudi Jugoslavijo.
- Dr. Mirko Danović in Niko Štipečević: **Jugoslovensko lišće**. Naklada »Jugoslovenske Matice« v Splitu. Tisak Splitske društvene tiskare, 1922.
- L. N. Tolstoj: **Narodne priče**. Matice hrvatska. Preveo Jos. Dasarić, ilustrirao Ljubo Babić. Cijena je knizi za članove 72 kron, za nečlanove 88 kron.
- Dimitrije Grozdanović: **Arditi na otoku Krku**. Četeri slike. Komisionalna naklada Hrvatskog štamparskog zavoda, d. d. u Zagrebu. Cena elegantnoj knizi 30 Din.
- Dr. Vinko Šarabon: **Gospodarska geografija**. Znanstvene knjižnice 3. in 4. zvezek. Založila »Jugoslovanska knjigarna«. V Ljubljani, 1922. Cena 45 Din. Lično delo obravnava pregledno, toda kratko, jedrnat in poljudno: produkcijo, trgovino, promet in njegova sredstva. Polagajoč temelj prvi slovenski gospodarski geografiji, je proučil pisatelj mnogobrojne odlične nemške, angleške, francoske in italijanske spise. Izluščil je jedro, ki nam ga nudi v domači besedi. Knjigo najtopleje priporočamo.
- Aneta Potočnik: **Premier livre pour l'enseignement du français des jeunes filles**. 1922. Natisnili J. Blasnika nasledniki, d. d. v Ljubljani. Založila »Kr. zaloga šolskih knjig in učil« v Ljubljani. Cena mehko vezani knjigi 5 Din, trdo vezani 6 Din. Ta knjiga vsebuje prvo stopnjo pouka v francoščini, in sicer oblikoslovje, razdeljeno na 18 lekcij ter 22 beril, med katerimi opažamo tudi berilo o Jugoslaviji in o kralju Petru. Knjiga je spretno prikrojena duševnemu obzorju učencev nižjih razredov raznih šol.
- H. Podkrajšek: **Računstvo za lesne obrte**. Založila »Kr. zaloga šolskih knjig in učil« v Ljubljani. Cena mehko vezani knjigi 13 Din in poltrdo vezani 15 Din. Knjiga je opremljena tudi z risbami in bo tako vsem lesnim obrtnikom izvrstno služila.
- Zbirka zakonov: **Zakon o zavarovanju delavcev** (IV. snopič) in **Zakon o zaščiti delavcev** (V. snopič). Izdala »Tiskovna zadruga v Ljubljani«, Prešernova ulica 54. Cena 4. snopiču 8 Din, po pošti 40 para več; cena 5. snopiču 6 Din, po pošti 50 para več.